



# náš vidiek

časopis Vidieckeho parlamentu na Slovensku

2/2014

štvrtročník  
ročník XI.



VIDIECKY PARLAMENT  
NA SLOVENSKU

- Slovenské včelárstvo
- Cena SR za krajinu 2014
- Vidiecka konferencia v Poľsku

a mnoho iného o aktivitách a vyhlídkach nášho vidieka



## Obsah

- 4 Výročná členská schôdza OZ VIPA SK
- 5 Zo snemu Cechu kachliarov a krbárov SR v Žiline
- 6 Slovenské včelárstvo
- 8 Dni nápadov a inovácie v Žilinskom samosprávnom kraji – IRR 2014
- 9 Pripomeňme si aj my „Svetový deň mlieka“
- 10 Ranné impresie
- 11 Príležitosť pre vidiek...
- 12 Berieme svoj život do vlastných rúk
- 14 Bačova cesta na Slovensku sa rozbehla
- 15 Prednáška pre budúcich včelárov
- 16 Jar v plnej sile už začala aj na vidieku
- 17 Chotár roka 2014
- 19 Počet prevodov pôdy na Slovensku klesol
- 20 Slovenská potraviná
- 20 Zamestnanosť v agrosektore
- 21 Envirorezort pripravil ďalší ročník úspešného Programu obnovy dediny
- 22 Inšpiruj sa a znižuj náklady v podnikaní!
- 23 Nominácie na Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014
- 24 Ďalší ročník Líderky roka
- 25 Požiadavky Národných výborov Rodinných Fariem v rámci Medzinárodného roku fariem – 2014 (MRRF)
- 30 V Poľsku sa konala medzinárodná konferencia o vidieku
- 32 Spotrebiteľ spohodlnel



# náš vidiek

**Ročník:** XI.

**Číslo:** 2/2014

**ISSN:** 1339-1542

**Vydavateľ:**  
**Občianske združenie**  
**Vidiecky parlament na Slovensku**  
Kapitulská 13  
974 01 Banská Bystrica  
**mobil:** 0915 446 538  
**e-mail:** vipa@vipa.sk  
www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

**Náklad:** 1000 ks

**Uzávierka nasledujúceho čísla:**  
30. septembra 2014

**Redakčná rada:**  
Bc. Mária Behanovská,  
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,  
Ing. Karol Herian, CSC

**Grafická úprava a ilustrácie:**  
Ing. arch. Pavol Borodovčák

**Tlačiareň:**  
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina  
Neprešlo jazykovou úpravou.

**Foto na titulnej strane:**  
Nad Turčianskym Jasenom; Pavol Borodovčák

**Foto na 2. strane:**  
Pohľad zo Sklabinského hradu; Pavol Borodovčák

**Foto na zadnej strane obálky:**  
Kostol sv. Ladislava v Necpaloch;  
Pavol Borodovčák



Valné zhromaždenie Spojených národov 22. 12. 2011 vyhlásilo rok 2014 za rok rodinných fariem

Cieľom Medzinárodného roku rodinných fariem 2014 je zvýšenie prestíže rodinných fariem a drobných roľníkov, upriamenie pozornosti na ich význam a úlohu pri odstraňovaní hladu a chudoby vo svete, v zabezpečovaní potravinovej bezpečnosti a skvalitňovaní životných podmienok, v manažmente prírodných zdrojov, v ochrane životného prostredia a udržateľnom rozvoji, hlavne vo vidieckych oblastiach.

Cieľom Medzinárodného roku rodinných fariem 2014 je zmena postavenia rodinných fariem a ich posun do centra pozornosti poľnohospodárskej, ekologickej a sociálnej politiky národných agend prostredníctvom identifikácie rezerv a príležitostí tak, aby mohlo dôjsť k ich spravodlivejšiemu a vyváženému rozvoju.

### Čo sú rodinné farmy?

Rodinné farmy zahŕňajú všetky poľnohospodárske činnosti v prepojení na mnohé oblasti rozvoja vidieka. Rodinná farma je spôsob organizovania poľnohospodárskej, lesníckej, rybárskej, pasienkarskej a akvakultúrnej výroby, ktorá je spravovaná a prevádzkovaná rodinou, pričom je závislá hlavne od práce rodinných príslušníkov – žien i mužov.

Rodinné farmy sú prevládajúcou formou poľnohospodárstva v sektore výroby potravín a to ako v rozvojových, tak i rozvinutých krajinách.

Na národnej úrovni existuje viacero faktorov, ktoré majú kľúčový význam pre úspešný rozvoj rodinných fariem, ako sú napríklad agro-ekologické podmienky a charakteristiky územia, politika životného prostredia, prístup k trhom, dostupnosť poľnohospodárskej pôdy a prírodných zdrojov, prístup k technológi-

ám a poradenstvu, dostupnosť finančných zdrojov, demografické, ekonomické a sociálno-kultúrne podmienky, dostupnosť odborného vzdelania, atď. Rodinné farmy zohrávajú významnú sociálno-ekonomickú, environmentálnu a kultúrnu úlohu.

### V čom spočíva význam rodinných fariem?

Rodinné farmy a drobní roľníci sú neoddeliteľnou súčasťou svetovej potravinovej bezpečnosti.

Rodinné farmy zachovávajú tradičné potravinárske postupy a výroby, prispievajú k vyváženej strave, k ochrane svetovej agro-biodiverzity a udržateľnému využívaniu prírodných zdrojov.

Rodinné farmy predstavujú príležitosť na posilnenie miestnych ekonomík, najmä v kombinácii s konkrétnymi opatreniami zameranými na sociálnu ochranu a blaho komunity.

### A ako je to u nás s rodinnými farmami?

Nemáme legislatívu, nemáme farmy, nemáme rodinné farmy, nemáme farmárov ani farmárky... V podstate niet na Slovensku čo riešiť. Cieľom Medzinárodného roku rodinných fariem 2014 je zvýšenie prestíže rodinných fariem a drobných roľníkov, upriamenie pozornosti na ich význam a úlohu. Asi vyvíjame slabý tak na naše ministerstvo, vládu alebo by sme im mali odporučiť vyšetrovanie u odborného lekára?

*Behanovská*





## Výročná členská schôdza OZ VIPA SK

27. marca 2014 v Krupine sa stretli členovia OZ VIPA SK na výročnej členskej schôdzi, aby zhodnotili rok 2013 v období, keď bola zaslaná Partnerská zmluva na EK na pripomienkovanie, majú na to tri mesiace. V tomto čase sa finalizujú Operačné programy na jednotlivých ministerstvách, je možné ich ešte pripomienkovať.

**M**usíme nanovo konštatovať, že štát, ktorý ani po dvadsiatich rokoch nedokázal zosúladiť legislatívu a odstránenie medzier v zákonoch (zákon o vidieku, nové zadefinovanie vidieka v SR, farma, farmár/ka, rodinná farma, predajné činnosti, DPH) zníženie, zjednodušenie administratívy, tvorbu nových pracovných miest na vidieku, zachovanie krajiny tvorby. Hodnotili sme našu činnosť za uplynulý rok a načrtli víziu našej práce na nasledujúce obdobie, dovoľte mi však vysloviť názor, že všetky tieto veci preukázateľne vyžadujú našu účasť. Účasť zástupcov VIPA SK na legislatívnych procesoch, v ktorých sa aj cez naše úsilie podarilo zapracovať do nových dokumentov na programovacie obdobie 2014–2020, ktoré sú v ich prospech a vyžadujú si byť tiež ich informátorom, ktorý hlása spoločnosti všetko, čo sa ich týka – dobré i zlé.

Ostáva nám len dúfať, že súčasná vláda si existenciu pomenovaných problémov uvedomuje, pretože vo svojom programovom vyhlásení si stanovila ako základný záväzok vytvorenie podmienok na dôsledné rešpektovanie princípov právneho štátu a dodržiavanie zákonov.

Chceme veriť, že tento záväzok bude postupne splnený, pretože nie je iba v záujme nás, členov, ale bez neho nie je možné ani fungovanie celého štátu. Na druhej strane verím, že vidiecky občania dokážu chápať a oceniť význam a činnosť našej organizácie, ktorá je neoceniteľne pracuje v ich prospech.

Vyhodnotili sme naše aktivity počas minulého roka, spomeniem niektoré z nich.

Aktivity v projekte TEPA – informačné semináre, dokončenie projektu.



Účastníci schôdze.

Projekt: Ženy do voza aj do koča, Projekt Zamestnanosť – možnosti a výzvy v ktorom je VIPA SK partner, projekt: 15. október Svetový deň vidieckych žien. Vidiecka žena roka – Líderka 2013, VIPA SK je členom Rady vlády pre MVO, členstvo v tomto orgáne mimovládnych organizácií z celého Slovenska, pri Úrade vlády má len 23 mimovládnych organizácií z celkového počtu 37 000 MVO na Slovensku. V roku 2013, pracujeme vo viacerých pracovných skupinách, finančnej skupine, v skupine k akčnému plánu, v skupine k príprave stupavej konferencie, ktorú sme spoluorganizovali s UV, v skupine Memorandum o porozumení.

VIPA SK je členom Národného výboru osláv Medzinárodného roku rodinných fariem.

Členstvo MV, VIPA SK má miesto vo viacerých monitorovacích výboroch – OP TP, OP TP pre bratislavský kraj, PS pre IROP, PS pre PRV. Sme členmi MO NSRR SR.

Aktivity – Deň vidieka v NR, Vandrovalo vajce... Stretnutia a aktivity zo zahraničnými partnermi mnoho ďalších aktivít a práce pre slovenský vidiek.



## Zo snemu Cechu kachliarov a krbárov SR v Žiline

V Žiline sa uskutočnil v dňoch 1. – 6. apríla 2014 už XI. snem Cechu kachliarov a krbárov Slovenska. Bol to nielen snem, ale aj školenia a výstava jednotlivých firiem a výrobcov. Na tomto sneme sa zúčastnilo takmer 60 členov a mnohí zahraniční hostia z Čiech, Poľska i z Ruského Jekaterinburgu. Na vlastný snem, ktorý sa uskutočnil v sobotu bol pozvaný aj zástupca Vidieckeho parlamentu.

**S**amotná výstava bola kachliarskeho tovaru a samotných kachlí bola veľmi zaujímavá a poučná. Bolo tam možnosť získať veľa nových inšpirácií i nových kontaktov. Taktiež samotné školenia, ktoré prebiehali celý týždeň boli veľmi poučné a to nielen z odborného pohľadu, ale aj ako ukážky majstrovstva samotných kachliarov.

Samotný snem viedol jeho predseda Jozef Bitala, ktorý predniesol súhrn činností cechu, zoznámil prítomných s aktuálnymi EÚ – normami a poukázal na aktuálne problémy. V úvode vystúpil i zástupca Ministerstva vnútra PhDr. Ing. Bartoš s problematikou kachľovej pece, ich materiál na kvalitu a s problematikou cechov. V ďalšom programe vystúpilo viacero vystupujúcich s aktuálnymi problémami.



Ing. Karol Herian, CSc.

mami. Pripomenuli význam remesiel a ich prínos pre spoločnosť. Poukázali na problémy živnostníkov, problémy s odvodom daní a s ich príspevkom pri propagácii regiónu. Vystúpil aj zástupca hasičov a upozornil na potrebnú spoluprácu a vzájomnú informovanosť. Boli tam prejednané aj rôzne legislatívne problematiky s normami, s udeľovaním certifikátov a pod.

Pre nezaujatého pozorovateľa bol celý snem veľmi zaujímavý a poučný. Bolo vidieť, že jednotliví členovia úzko spolupracujú, že si vymieňajú skúsenosti, navzájom sa školia a predvádzajú svoje majstrovstvo. To nie sú len samotní kachliari, ale celá rada príbuzných remesiel – ako klampiari, kominári, krbári, peciari, výrobcovia kachličiek a pod. Veľmi sa sťažovali na to, že nemajú zastúpenie na ministerstve, že majú ťažkú pozíciu pri presadzovaní svojich potrieb a na nedokonalú legislatívu.

Celkovo možno tento Snem kachliarov a krbárov a hlavne činnosť predstaviteľstva Cechu a jeho členov vysoko pozitívne hodnotiť, lebo pomohol zjednotiť si názory, dohodli sa na ďalšom postupe pri legislatíve i na ďalšej spolupráci. Dôležité však je, že rozvojom takýchto remesiel sa môžu oživiť i remeslá na vidieku, pomôže to rozvoju celého regiónu i vidieka. Pritom sa vytvárajú nádherné umelecké diela, krásne tradičné pece a pritom sa s takýmto vykurovaním podstatne dá ušetriť i energia. Smelo sa môže konštatovať, že i takéto remeselnícke Cechy môžu pomôcť nášmu vidieku a je potrebné ich podporovať a rozvíjať.





## Slovenské včelárstvo

Tisícročná včela je názov dobre známeho diela slovenského spisovateľa Petra Jaroša. Stelesňuje ľudskú pracovitosť, múdrosť a umiernenosť pri dosahovaní cieľov, takú podobnú s tým zázračným výtvorom Prírody, ktorú stelesňuje včela. Názov diela je, prirodzene, symbolický, pretože jestvovanie včely – teda včelstva – je totožné s existenciou všetkého živého ešte z čias predhistorických, meraných stovkami miliónov rokov. Ak by sme predsa hľadali v minulosti vnímanie včiel ľudskými bytosťami, sú tu aj rukolapné svedectvá – kontúry náčrtov včelárstva z čias spred 12 tisíc rokov nájdených v jaskyni De la Araña na území Španielska.

**S**údobá bádateľská disciplína o včelách dokazuje fakty, na ktoré prišli v dávnych časoch prapredkovia civilizovaných ľudí, hoci to, okrem poznania, že med je sladká polotekutá hmota, nevedeli pomenovať. Teda bez ohľadu na existenciu človeka vykonávali včely „servis“ v prospech rozvoja všetkého živého, a to priamo – opelením v rastlinnej ríši, alebo sprostredkovaním, aj pre ríšu živočíšnu. Dávno žila včela svojím stereotypným životom na všetkých kontinentoch, ktoré spĺňali pre ňu všetky klimatické podmienky. Svoje šesťhranné zotavy plástov stavali včely v rôznych prostrediach, v bütlavínach stromov na pokraji mora, na vysokých skalných útesoch. Neskoršie ich človek „usmernil“ postaviac im rôzne náhrady obydlí slamenných i drevených búdok riešených spočiatku v jednom priestore, neskoršie v dvoch zásluhou na pohľad jednoduchého, avšak geniálneho ukrajinského vynálezcu Petra Ivanoviča Prokopoviča, a to jeho drôtenej materskej mriežky na odelenie priestoru pre kladenie matky (plodisko) a ukladanie medu (medník).

Napredovanie včelárstva v dnešných časoch ruka – v ruke so spolkárčením a praktizovaním výdobytkov zdokonaľujúceho sa spôsobu pestovania včiel na našom území sa nedeje od nuly. Prvé zmienky o mede, medovine a teda o včelárení siahajú až k dátumu založenia kláštora vo Sv. Beňadiku v roku 1075. Rozvoj pokračoval ďalšími storočiami bez ohľadu na zmeny v územnosprávnych

podmienkach. Významne sa to prejavilo v radoch Bernolákovcov v druhej polovici 18. storočia. Začalo to prvým dejstvom obsiahlou po slovensky písanou knihou Juraja Fándlyho „Pili polní a domajší hospodár“ a za ňou „Slovenský včelár“. Ďalšie storočie znamenalo zvýraznenie organizovaného včelárenia z iniciatívy ďalšieho dejateľa Štefana Závodníka v roku 1869, keď v obci Pružina spolu s Jánom Čajdon založil „Spolok slovenských včelárov v Hornom Uhorsku“. Š. Závodník napísal aj prvú slovenskú príručku „Včelár na Slovensku“. Závodníkovské poňatie včelárenia nás už malo pevne „v hrsti“, čo bolo a, samozrejme aj je až dodnes, veľmi osočné pre slovenské včelárstvo, pod vedením jeho význačných osobností. Jedná sa na príklad o JUDr. Juraja Gašperíka /1876 – 1949/, zakladateľa Včelárskej paseky v Kráľovej pri senci, ďalej Prof. Dr. Jána Hejtmánka /1905-1978/, prvého riaditeľa – vedeckého pracovníka, Výskumného ústavu včelárskeho v Liptovskom Hrádku. Neslobodno zabudnúť ani na JUDr. Kolomana Novackého, budovateľa Včelárskej paseky a „Včelárskeho výrobného družstva“ v Prievdizi v roku 1946.

Pocit hrdosti a oduševnenia vzbudzujú vo mne aj – pre širokú verejnosť zväčša anonymné už nežijúce osobnosti včelárov, ktorých som mal to šťastie zažiť s ich nuansami včelárenia ešte v mojom mladšom veku. Napríklad pán Ondrej Ochrnjal zo Zvolena, takto železničiar, kočoval so svojimi včelstvami v batožinovom priestore vlaku. Pán učiteľ Ján Gabaš z Malej Slatinky pri Zvolene mal



nesmierne precízne vyrobené prostriedky na tmenie vijačky voštinovej, pán Ondrej Bucholcer z Veľkej Lúky pri Sliachi pestovateľ matiek si osvojil účinné spôsoby zamedzovania úletu rojov. Ako hospodár brilantne viedol účtovníctvo včelárskej organizácie.

Ak by sme nechceli byť nespravodliví voči obdobiu 1948 – 1989 musíme priznať, že slovenské včelárstvo napredovalo až tak, že sa „vyšplhalo“ na počet včelích rodín 478 296. Rozhodla o tom čulá aktivita miestnych organizácií Slovenského zväzu včelárov a – najmä chuť a elán slovenských malých a stredných včelárov za neustávajúceho úsilia štátu pôsobenia dotáciami, ako aj vytváraním dobrých podmienok na kočovanie. Dnes máme na Slovensku iba 254859 rodín čo znamená oproti roku 1988 pokles o 53,3%. Uvedený úbytok o 223437 rodín možno prisúdiť do istej miery aj klieštiku Varoa Jacobsoni. Percentuálne je to však ťažké čo i len odhadnúť. Hlavnou príčinou je však celkový porevolučný rozvrat hospodárstva na vidieku, rozkrádanie investičných celkov, /maštale, intenzívne ovocné sady a vinice atď./ absolútny pokles rastlinnej a živočíšnej výroby a s tým spojená úplná devastácia života na vidieku, ktorý mal slušne našliapnuté na dosiahnutie potravinovej sebestačnosti štátu. Kompetentné orgány najvyšších orgánov včelárskeho stavu, ku ktorým patria Ing. Ján Gál, predseda SZV, Ing. Ján Kopernický, CSc. vedúci Výskumného ústavu včelárskeho v Liptovskom Hrádku, Štátna veterinárna a potravinárna správa SR v Bratislave, Štátny veterinárny a potravinový ústav v Dolnom Kubíne, Ján Filo, riaditeľ Strdenej odborníckej školy pre včelárstvo v Banskej Bystrici a všetci predsedovia Mŕ SZV ktorých je na Slovensku 157 (!) ku ktorým patrí aj súběžne pôsobiaci organizácia Spolku včelárov Slovenska v Trstenej a v Západoslovenskom kraji. Všetky tieto osobnosti a inštitúcie alarmovali nebezpečenstvom úpadku ba zániku včelárstva na Slovensku na najvyšších štátnych orgánoch. Je chvályhodné že toto alarmovanie padlo na úrodnú pôdu a Vláda SR začala konať. Výsledkom podrobných analýz s cieľom stanovenia účinných opatrení vznikol dokument „Národný program stabilizácie a rozvoja

slovenského včelárstva na roky 2013/2014 až 2015/2016“ – opierajúci sa o výstupy podobného programu EÚ. Na sedemnástich stranách tohto dokumentu sú rozobrané otázky jestvujúceho stavu, načrtávajú sa ciele a najmä účinné prostriedky ako cieľ dosiahnuť. Pre ilustráciu uvedme aspoň jednu z podstatných častí programu:

- technická pomoc včelárom a včelárskym združeniam ;
  - kontrola varaózy;
  - racionalizácia sezónneho presunu včelstiev;
  - opatrenia na podporu a obnovovania včelstiev v Únii;
  - opatrenia na podporu laboratórií fyzikálno – chemických vlastností medu;
  - spolupráca so špecializovanými inštitúciami na implementáciu aplikovaného výskumu v oblasti včelárstva;
- (podrobne je „Národný program stabilizácie...“ uverejnený na webe Ministerstva poľnohospodárstva a rozvoja vidieka SR).

Záver: Uvedené, veľmi zhutnené state článku o problematike a perspektívach nášho včelstva sú iba malým exkurzom do sveta včelárstva. Poukazujú na stratégiu pre vyhratie veľkej vojny v záujme udržania a rozvoja moderného včelárstva. Tú svoju malú vojnu, konkrétnu taktiku, si musí vybojovať každý slovenský amatérsky, ale aj profesionálny včelár, t.j. taký, ktorý hospodári napríklad so 150 a viac včelstvami, sám...

Nastolením tejto témy v našom časopise chceli by sme vzbudiť záujem a chuť do včelárenia, ktoré môže aj v dnešnej dobe poskytovať plný, alebo čiastočný zdroj príjmu pre približne 17 tisíc domácností včelárov slovenského vidieka. Filozofia masívnej podpory včelárenia nepochybne bude mať okrem nespočetných kladných stránok aj tú, ktorá má zachovávať vidiecke osídlenie, utľmovať migráciu vidieckeho obyvateľstva do miest a závažnou mierou prispievať k ekologickej rovnováhe v prírode.





## Dni nápadov a inovácie v Žilinskom samosprávnom kraji – IRR 2014

Zástupcovia Vidieckeho parlamentu ma Slovensku sa 8. 4. 2014 zúčastnili konferencie Žilinského samosprávneho kraja „IRR 2014“, kde sa zhodnotili iniciatívy a inovácie ŽSK ktoré sa uskutočnilo. Tejto konferencie, ktorá sa uskutočnila pod patronátom predsedu ŽSK Ing. Juraja Blanára, sa zúčastnili zástupcovia ministerstiev SR, vedecko-technických ústavov v ŽSK, zástupcovia malých a stredných podnikov a tiež zástupcovia regionálneho rozvoja.



ŽSK patrí k najmalebnejším slovenským regiónom.

V prvej časti konferencie odznali prednášky všeobecného charakteru a to o podpore inovácií a inováčných aktivít Ministerstva hospodárstva SR, ďalej o podpore exportných a kooperačných aktivít MH SR, ďalej prednáška o aktivitách Výskumného centra Žilinskej univerzity a podobne. Bol tu spomínaný prínos inováčných programov a jeho podpora zo strany štátu. K tomu bola aj diskusia a mnohé otázky na predstaviteľov ministerstiev a univerzity.

V druhej časti programu boli už prezentované konkrétne inovácie rôznych podnikov a ústavov v žilinskom samosprávnom kraji. Bola tam prezentovaná kolekcia it-termo FI-RESTOP, technológia INFRACLIMA – kapilárne rohože pre vykurovanie a chladenie budov, služby Teleworkingu, iniciatívy robotické technológie, transmisie engineeringu, multifunkčné textilie s hydrofóbnou, samočistiacou a antimikrobiálnou úpravou a ešte viaceré popredné výskumy zo žilinskej univerzity.

Takmer všetky prezentácie boli doplnené výstižnými dokumentárnymi filmami.

Druhá časť prezentácie, ale aj súťaž bola zameraná na prezentáciu realizovaných projektov v kategórii regionálny rozvoj. Tu sa prezentovala napr. Krajská knižnica s inováčnymi službami, mesto Čadca s novými formami turistiky, SAIA zas s novými formami jazykového vzdelávania, ďalej tam bola prezentovaná kampaň na rekonštrukciu Novej synagógy. Nakoniec sa prezentovali aj niektoré stredné odborné školy ako SOŠ elektrotechnická v L. Hrádku a Spojená škola Tvrdošín s mobilnou aplikáciou výučby jazykov.

Po skončení prezentácie predseda Žilinského samosprávneho kraja Ing. Juraj Blanár odovzdal všetkým ďakovné listy a odmenil víťazov v každej kategórii súťaže. Bolo spomenutí, že nie je dôležitý víťaz, ale to, že sa mnohé organizácie zúčastnili tejto súťaže a hlavne že sa podporila inovácia v rôznych odboroch v samotnom regióne. Po skončení udeľovania ocenení župan žilinského samosprávneho kraja Ing. Blanár pozval všetkých prítomných na slávnostné posedenie, kde sa ďalej odborné diskutovalo.

Celkovo možno hodnotiť takéto iniciatívy žilinského samosprávneho kraja ako veľkú pomoc a podporu malým podnikom a organizáciám regionálneho rozvoja. Takýmto spôsobom sa jednak môžu prezentovať jednotlivé organizácie, môžu sa navzájom iniciovať a hlavne pomocou dobrých nápadov sa takto prispieje k celkovému rozvoju regiónu.



## Pripomeňme si aj my „Svetový deň mlieka“

Dnešná doba je akási príliš pragmatická, a niekedy sa zdá, akoby nás už opúšťalo nadšenie a práca pre budúcnosť. Jednou z takých stále viac zanedbávaných oblastí na Slovensku je živočíšna výroba a s ňou spojené mliekarstvo. Za posledných vyše 20 rokov sme zaznamenali najväčší pokles v počtoch hospodárskych zvierat (až o 80 %) a najnižšiu produkciu mäsa i mlieka. Ešte v 80 tých rokoch minulého storočia sme boli úplne sebestační v produkcii mliečnych výrobkov i mäsa a ešte sme tretinu produkcie i vyvážali. V súčasnosti sa u nás spotrebuje iba 145 kg mlieka a mliečnych výrobkov na osobu a rok, hoci lekármi doporučená dávka je až 220 kg. V Čechách majú spotrebu už vyše 280 kg a v západnej Európe až 360 kg na osobu a rok. Práve v týchto štátoch obyvatelia sa dožívajú vyššieho veku a trpia nižším počtom závažných ochorení. Napriek týmto faktom a tejto žalostne nízkej spotrebe mliečnych výrobkov u nás ešte mnohí „odborníci“ tvrdia, že mliečne výrobky sú škodlivé a nezdravé.

V čase plánovaného hospodárstva sme robievali aj my akcie na zvýšenie spotreby mlieka, robili sa mliečne trhy, podporné akcie na školách, oslavovali sme deň mlieka, sviatky syrov a pod. V súčasnosti sme už aj zabudli, že v celom svete tretí utorok mesiaca máj je vyhradený na oslavu mlieka a mliečnych výrobkov. To nie je obchodná reklama, to je pripomenutie si významu mliečnych výrobkov pre naše zdravie. Tento sviatok založili lekári – výživári už v r. 1957 vo Švajčiarsku a odvtedy si to spotrebitelia i lekári v celom vyspelom svete pripomínajú.

Mlieko a mliečne výrobky sú svojim zložením uznávaným a nenahraditeľným prostriedkom pre zdravú výživu, je to vlastne výživový ochranný prostriedok s najširším účinným spektrom. Vážme si preto mlieko, je to skutočný dar prírody pre výživu ľudstva. Už len jeho hlavné zložky – bielkoviny, tuk, mliečny cukor, minerálne látky a celý rad vitamínov a esenciálnych látok – tvoria komplexnú vyváženú potravinu pre všetky vekové i zdravotné kategórie ľudí. Osobitný zdravotný význam majú bohaté probiotické kultúry u fermentovaných mliečnych výrobkoch. Mliekarenský trh dnes ponúka veľmi širokú paletu výrobkov a každý si môže vybrať práve ten mliečny výrobok,

ktorý mu najviac vyhovuje a pomáha. Deti majú radi sladké mliečne výrobky, no dospelí by sa mali orientovať na pravidelný konzum kyslomliečnych nápojov a dobre vyzretých syrov i bryndze.

Svetový deň mlieka je teda nielen propagácia na zvýšenie spotreby mliečnych výrobkov, ale účinná a nezištná pomoc ľudstvu v záujme zdravej výživy. Zvlášť v tomto období našim aktuálnym heslom stále ostáva „Viac mlieka – viac zdravia“. Svetový deň mlieka však neplatí iba na jeden deň, ale „každý deň – by mal byť deň mlieka“.



Náš trh obohacuje aj kozie mlieko a výrobky z neho.





## Ranné impresie

**M**ilujem nedeľné rána. V celom dome ešte panuje ticho, keď ja sa potichu so šálkou horúcej jacobsky v ruke a Sudoku zo sobotňajších novín pod pazuchou, vytratím do záhrady. Sadnem na lavicu k stolu, zapálím prvú cigaretu a blažene nasávam do seba atmosféru nastávajúceho letného dňa, čakajúc na prvých ranných hostí – mojich malých pernatých kamarátov.

Ako prvý, s pravidelnosťou švajčiarskych spojov, priletí malý červenochvost, čo má hniezdo za rínou na rohu susedovho domu. Už si na mňa zvykol a svojim čik-čik, veselo potriasajúc chvostom, sa príde ohlásiť až k mojim nohám pod stôl, kde vyhľadáva odrobinky zmetené zo stola po sobotňajšom kavičkovaní a koláčikovaní mojej rodiny. Zvykol si na to od Veľkej noci, keď sme na stole rozbíjali orechy a potom mleli aj s makom na sviatočné koláče. Aj kvôli nemu nikdy nezmetáme odrobiny zo stola do koša, ale pekne do trávy na zem pod stôl.

Po chvíli priletí mladý drozd. Ešte trochu nesmelý, opatrne pokukujúc po nás, sa rúra svojim krásnym citrónovožltým zobákom v tráve. Ale napokon sa aj on osmelí a pridá sa k hodovaniu neďaleko stola. Obidvaja si veselo behajú a poskakujú medzi stebami trávy, jeden veselo trasúc chvostom, druhý zvedavo, akoby obdivne, krútiac hlavou, strká zobáček za dobrotami v tráve. Až mám z toho dojem, že sú si tie vtáčence akési „blízke“. Naše deti by povedali, že sú „do seba“.

Drozd osmeliac sa poskočil bližšie a tváriac sa že našiel niečo zaujímavé pod vlašajším listom stromu zúrivo do neho šťuchal šepkajúc: ... čk čk ... AKÁ SI KRÁSNA, AKO PEKNE V TEJ TRÁVE POSKAKUJEŠ ... čk čk.

A tá červenochvostá flirtujúca potvorka, tváriac sa akoby našla najväčšiu zaujímavosť na svete, s plnou sústredenosťou sa pustila do suchej omrvinky z rožka, sa mu otočila chrbtom: ... čk čk NEPOZERAJ TAK NA MŇA, JA SOM NENI TVOJA DROZDICA ... čk čk.

Ani to nedopovedala a už aj priletela drozdova družka. A hneď sa aj do neho pustila: ... čk čk... TOTO ČO JE TU ???!!! ...čk čk ...KDE SI TOLKO ?!!! ... čk čk ... HA ??? ...čk čk ... DETI MU V HNIEZDE HLADUJÚ ... čk čk ... A ON SI TU KURIZUJE ...čk čk ... a rozhorčená poskočí ešte aj do červenochvosta. Ten nečakajúc na ďalšie avantúry odletí k hniezdu.

Náš mladý drozd len prevínolo: ... čk čk ALE VEĎ JA NIČ ... čk čk ... AHA TU JE ... čk čk ...a zrazu vytiahne malú dažďovku z trávnik a zbŕklo odletí a za ním rozhorčená drozdica. Jej rozhorčené „čk čk dohováranie“ sa v to nedeľné ráno ešte dlho šírilo po záhrade.

To sa už z neďalekej smrečiny zniesol na trávnik párík hrdličiek. Majú tam hore hniezdo a asi aj mladé, lebo hneď sa majestátne a akoby vlastničky s pocitom, že celá záhrada patrí iba im, pustili do hľadania dobrôt v tráve. Starý sa síce chvíľu dudlavo vrtí a krúti okolo samičky, dožadujúc sa „manželských povinností“, ale mladá s kamenným výrazom v tvári (ZABUDNI !!!!) si ho nevšíma, usilovne čosi zbiera do zobáka a hneď aj vzlieta naspäť do hniezda. Starý urazene odletí na neďalekú čerešňu a vyčítavo hrkúta (... KRUTÁÁÁ si !. KRUTÁÁÁ si ! ...)

V to nádherné nedeľné ráno to ešte nebolo všetko. K neďalekému stavikrvu vyrastajúcemu zo starého pieskoviska po detoch (burina s chutnými semenkami, obľúbenými najmä u vrabcov) priletel krídel vrabcov a s vervou sa pustil do hostiny.

A tu zrazu krik a piskot. To sa jedna stará samička pustila do druhej – mladšej, (ach tie žiarlivé potvory !!!) s takým razantným ... čim čim ... až im bolo celkom jasne rozumieť: ...čim čim ... ČO NEDÁŠ POKOJ MOJMU STARÉMU !!! ... čim čim ... HA ??? ...čim čim ... NEMÁŠ DOSŤ ???!!! ... čim čim ... MY SME UŽ DÁVNO SVOJI A MÁME MLADÉ ... čim čim

Mladá s krikom akoby zahanbene odletí k plotu a od tiaľ kričí .. čim čim ... KEĎ SA MU PÁČIM .. KEĎ SA MU PÁČIM !!!! ... čim čim ...



Do starej akoby všetci čerti vošli obrátila sa na samca a zobákom ho tĺkla hlava nehlava: ... čim čim ... A TY ?! ... čim čim ... NEHANEBNÍK JEDEN !!! ... čim čim ... ČO MÁŠ S ŇOU ??? ... čim čim ... LEN DNES SOM VAJCIA ZNIESLA .. čim čim ... A TY UŽ PO DRUHEJ POZERÁŠ ... čim čim ... FUJ! FUJ! ... čim čim

Darmo je. O vrabcov sa hovorí, že sú to najneuvernejšie vtáky. Už som pochopil, po kom sa hovorí o človeku, keď je „prelietavý“

Napokon ten krik a vtačí hurhaj nevydržal ani driemajúci susedov pes, pribehol k plotu

a hnevливо sa na vtáky rozbrechal:

Hav hav ... BABY DRŽTE ZOBÁKY ... hav hav ... KTO MÁ OČÚVAŤ TIE VAŠE PLETKY ... hav hav. A vyplašené vtáky ale s plnými hrvoľmi semiačok s krikom a veselo odleteli.

Ja som si vzal prázdnu šálku od kávy, aj Sudoku, ktorého som sa ani nedotkol a pobral sa domov chystať niečo „k zobnutiu“ aj seba.

V to ráno som sa cítil ako v raji, kde nebeské vtáky zlietli k človeku a žili s ním v jednej komúne.

Ing. Janka Mikušáková

## Príležitosť pre vidiek...

**V utorok 6. mája 2014 sa na Gazdovskom dvore v Turčianskych Kľačanoch konalo zaujímavé podujatie – školenie Význam pestovania tradičných odrôd ovocia a revitalizácia starých sádov.**

**C**ieľom podujatia bolo upriamiť pozornosť na význam pestovania tradičných odrôd ovocia, najmä z pohľadu ich odolnosti voči chorobám, škodcom či mrazu a stabilnejším výnosom. Školenie bolo určené verejnosti, pestovateľom so záujmom o tradičné odrody, ich zachovanie a zaujímavá bola aj teoretická časť zameraná na biologickú ochranu, ktorú lektoroval Ing. Zoltán Tamašek. Organizátormi podujatia boli Národné centrum pre rovnosť príležitostí a Vidiecky parlament na Slovensku, ktorí prostredníctvom projektu „Zamestnanosť na vidieku – možnosti a výzvy podporeného Islandom, Lichtenštajnskom a Nórskom prostredníctvom Programu Aktívne občianstvo a inklúzia, hľadajú pre slovenských vidiek možnosti vytvárania pracovných príležitostí práve cez aktivity a činnosti, ktoré k vidieku patria a v minulosti mali pre jeho obyvateľov veľký význam. Účastníci

podujatia, ktorí pricestovali nielen z regiónu Turiec, boli veľmi potešení účasťou hlavného lektora, ktorým bol významný slovenský ovocinár Prof. Ing. Ivan Hričovský, DrSc., dr.h.c. Ten vo svojej prednáške objasnil význam pestovania tradičných odrôd ovocia, ale zvlášť hodnotné boli jeho praktické ukážky obnovy v starom sade v Turčianskych Kľačanoch, o ktorý sa stará poľnohospodársky podnik pod vedením Ing. Vargaestoka. Okrem hlavného programu mali účastníci možnosť oboznámiť sa s činnosťou podniku, ktorý má významné postavenie medzi producentmi ekologických produktov (ovčiarske výrobky z ekofarmy). To, že sa podujatie uskutočnilo v našom regióne, je zásluha Ing. Janky Mikušákovskej z Regionálnej rozvojovej agentúry Dolný Turiec so sídlom v Necpaloch, ktorá sa snaží nachádzať výzvy pre turčiansky vidiek a toto podujatie bolo tiež jednou z nich.





Mgr. Alena Ostrihoňová, riaditeľka SCVČ Heuréka

## Berieme svoj život do vlastných rúk

Súkromné centrum voľného času HEURÉKA v spolupráci s Mestom Zvolen, Obcou Budča, Občianskou iniciatívou Zvolen-Západ, Slovenskou národnou galériou, Podpolianskym osvetovým strediskom, ZŠ Námestie mládeže, Mestskou políciou Zvolen, Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a so Súkromnou základnou umeleckou školou Heuréka zorganizovali vo Zvolene v dňoch 20. – 21. mája 2014 2.ročník podujatia pre deti a mládež s názvom Heuréka – Conference for young people.

Cieľom konferencie bolo upriamiť pozornosť mladých Európanov zo Slovenska i zo zahraničia na slobodu a zodpovednosť, vzájomné porozumenie a spoluprácu, na výnimočné školské projekty a zmysluplné trávenie voľného času.

31 mladých ľudí zo základných, stredných a vysokých škôl prednieslo 18 prezentácií na tému: Berieme svoj život do vlastných rúk. Podtémy: „Sloboda a zodpovednosť.“ „Život v našej škole.“ „Ako trávim voľný čas.“ Každá prezentácia odznela v slovenskom a v ľubovoľnom cudzom jazyku, napr. anglickom, nemeckom, francúzskom, bulharskom a chorvátskom. Účastníci konferencie mali možnosť prezentovať svoje názory, jazykové schopnosti i svoje nadanie a úspechy. Konferenciu moderovali Alexander Nikolov, študent 1.ročníka Gymnázia L.Štúra vo Zvolene a Emanuel Kuchel, žiak 7.ročníka ZŠ Hrnčiarska vo Zvolene a člen záujmového útvaru Svetielko v SCVČ Heuréka.

Pre účastníkov konferencie bol na obidva dni vďaka hlavnému organizátorovi a mnohým sponzorom zabezpečený pitný režim, ovocie a jedlo. Vďaka viacerým spolupracovníkom bol zabezpečený zaujímavý program počas prvého dňa konferencie. V utorok ráno sa všetci účastníci stretli pred Heurékou, kde ich privítala riaditeľka SCVČ Heuréka Alena Ostrihoňová. Nasledoval spoločný výstup na Pustý hrad. Tam im vedúci archeologického výskumu Ján Beljak a rytier z Pustého hradu Jaroslav Čuchor porozprávali o minulosti a súčasnosti tejto vzácnej pamiatky. Privítali ich tam dievčatá v dobových kostýmoch.

Inšpektor Jozef Michalík z Mestskej polície vo Zvolene a aktívny otec modernej gymnastky z ŠK Arabeska Igor Ōlvecký pripravili ražne a ohnisko, kde si všetci mohli opiecť chutné špekačky. Pri príprave občerstvenia pomáhali aj lídri Občianskej iniciatívy Zvolen-Západ Sanja Nikolov a Albin Geršič. Na všetko dozeral a ruku k dielu priložil i zriaďovateľ SCVČ Heuréka Ján Demoč. Deťom sa venovali aj „Psičkari“ zo Zvolena a členovia OZ Slatinka. Na pamiatku dostali účastníci konferencie „pustohradné“ mince.

Večerné stretnutie v Heuréke sa nieslo v duchu spájania kultúr, predstavenia tradičných zvykov a jedál. Tancovali sme rock and roll i zumbu, videli sme ukážky sebeobrany – karate i prvky modernej gymnastiky, porozprávali sme sa o svojich úspechoch a záľubách, pozreli sme si slovenskú výšivku a keramiku. Ochutnali sme pravé bulharské, balkánske a nemecké jedlo. Samozrejme, že nechýbala slovenská bryndza, oštiepok, korbáčiky, pagáče, škoricový a zázvorový med a mnoho iných dobrôt. Prvý deň konferencie sme sa zoznámali, spoznávali a zabávali.

21. máj je svetovým dňom kultúrnej rozmanitosti. Práve v tento deň prebiehalo v SNG na Zvolenskom zámku v Kráľovskej sieni rokovanie aktívnych mladých ľudí. Na úvod sa im prihovoriili zástupcovia – poslanec Európskeho parlamentu Vladimír Maňka, primátor Zvolena Miroslav Kusein a starosta Budče František Moravec. O kultúrny program sa postarala ZUŠ Hriňová a SZUŠ Heuréka. Počas dňa odznelo 18 zaujímavých príspevkov



o tom, ako berú aktívni a zodpovední mladí ľudia svoj život do vlastných rúk. Hovorili o práci vo vrstovníckom programe i v školskej rade, o rizikách sociálnych sietí, o spolupráci so zahraničnými študentmi, o environmentálnej výchove na Zelených školách, o netradičnom vyučovaní na súkromných školách, o úspešnej reprezentácii školy na medzinárodných súťažiach, o živote na zámku, o láske ku knihám a o zmysluplnom trávení voľného času.

Od zahraničných účastníkov sme sa dozvedeli o živote vo francúzskom Lyone i v nemeckom Magdeburgu. Predstavili sa aj úspešní mladí športovci z oblasti tanca, modernej gymnastiky a karate. Smutní sme boli len z toho, že delegácia z bosnianskej Tuzly z nadácie Úsmev pre úsmev nemohla pricestovať v dôsledku katastrofálnych záplav na Balkáne. O ich dobrovoľníckej činnosti nám porozprávali členovia Občianskej iniciatívy Zvolen-Západ, ktorí nedávno navštívili Bosnu a Hercegovinu a spoznali aktívne a obetavé líderky nadácie i šikovné deti, ktoré nadšene pomáhajú vo všetkom možnom i nemožnom. Rozhodli sme sa, že finančné prostriedky, ktoré sme získali od sponzorov na cestovné náklady a pobyt bosnianskej delegácie, pošleme na pomoc do Tuzly postihnutej záplavami najväčšími v histórii. Ďakujeme firme STEFE Zvolen, s.r.o. a Raiffeisen bank.

Všetci pozvaní hostia a členovia organizačného tímu sa v záverečnej diskusii zhodli na tom, že 2.ročník konferencie pre mladých ľudí sa vydaril na jednotku. Vlni sme si nastavili vysokú latku. Hreje nás pri srdci pocit, že sme ju spoločnými silami dokázali prekonať.

Podakovanie patrí všetkým, ktorí prispeli svojím osobným zainteresovaním, materiálom či finančným podielom k príprave a organizácii tohto originálneho podujatia pre mladých ľudí.

Tešíme sa na stretnutie o rok na 3.ročníku mládežníckej konferencie. Opäť poskytneme priestor na vyjadrenie názorov a postojov aktívnych mladých ľudí. Na záver pár myšlienok z úvahy Alexa Nikolova o slobode a zodpovednosti: „Všetci stále skloňujú slovo demokracia a koľko ľudských, detských a občianskych práv majú. Zabúdajú však na to, že človek má aj povinnosti. Ide o to, aby sme sa naučili prebrať zodpovednosť za svoje skutky, a to v plnom rozsahu. Len tak človek naozaj chytí život do vlastných rúk. Lebo len človek skutočne zodpovedný s rešpektom k priestoru iných je skutočne človekom slobodným. Zamyslite sa nad tým, ako málo stačí, aby sa pohlo tak veľa...“





## Bačova cesta na Slovensku sa rozbehla

Je mesiac máj, príroda naplno ožila krásnou sviežou farbou, je čas lásky, ale aj bačovskej sezóny a tradičnej májovej bryndze. Ovečky i kozičky si už užívajú sviežu trávku a nastal i čas na tradičné a čoraz bohatšie krásne ovčiarske slávnosti. To nie je len sviatok ovčiarov, to sa stáva už sviatkom všetkých, ktorí sú spätí s vidiekom, s ľudovými tradíciami a s našimi dobrými bačovskými špecialitami. Nedávno začali Bačovú cestu na Gazdovskom dvore v Turčianskych Kľačanoch, 8. mája bola Bačova cesta na Salaši v Pružine a chystajú sa už i ďalší chovatelia na tieto už tradičné krásne ovčiarske sviatky.

**S**pomínaná posledná Bačova cesta, 8. mája na Salaši v Pružine, ktorú organizovala jej majiteľka Olga Apoleníková, bola doteraz jednou najvydarenejšou ovčiarskou akciou. Toto podujatie tam má už dlhoročné tradície, ale v tomto roku to bola najkrajšia akcia na program a aj na účasť ľudí najpočetnejšia. Odhaduje sa, že v priebehu podujatia tam prišlo vyše 2 tisíc ľudí z blízkeho, ale i ďalekého okolia a Slovenska. Je to úžasné, keď si uvedomíme, že samotná obec Pružina je ďaleko od hlavnej cesty. Boli tam však okrem návštevníkov i vrcholní predstavitelia Zväzu chovateľov oviec a kôz na čele s predsedom Ing. Igorom Nemčekom, emeritný riaditeľ Výskumného ústavu mliekarenskeho Ing. Karol Herian, CSc., veľa majiteľov a riadiacich pracovníkov, ktorí sa zaoberajú chovom oviec, starostovia obcí atď. Olga Apoleníková zo Salaša Pružina pripravila nádherný a bohatý program ľudovej hudby a tancov. Popri tom tam bola ukážka výroby májovej bryndze spojená s ochutnávkou, rôzne súťaže pre deti i dospelých a vystúpila tam i svetová sopranistka Mária Porubčinová. Návštevníci mali možnosť si pozrieť i ovečky a povoziť sa na koníčkoch. Popri tom boli tam umiestnené stánky s remeslami a rôznymi výrobkami, neustále sa varil dobrý baraní guláš, piekli sa bryndzové palacinky a varili sa i tradičné bryndzové halušky. Boli tam stovky ľudí, ktorí si v pohode zajedali vynikajúce ba-

čovské špeciality, popíjali žinčicu a niektorí aj pivo a dobre sa bavili. Bol krásny májový čas a všetko bolo nádherné zorganizované a každý si prišiel na svoje.

Takéto podujatia, ako sú spomínané Bačove cesty sú vynikajúcou propagáciou našich bačovských tradícií, ľudových remesiel, typických jedál našich predkov a hlavne sú zdrojom krásnych stretnutí, príjemnej pohody a oddychu z každodenných starostí. Za takúto krásnu atmosféru treba úprimne poďakovať organizátorku Olinku Apoleníkovú a jej kolektívnu spolupracovníkov. Určite i ostatní chovatelia mali možnosť si tam nabráť veľa skúseností pre vlastné propagácie svojich výrobkov. Takýmto podujatiami sa vynikajúco dá propagovať nielen ovčiarstvo, ale aj jeho prínos pre rozvoj vidieka, pre zabezpečenie zdravej probiotickej výživy a zdravia ľudí.

V mesiaci máj sa celosvetovo oslavuje i Deň mlieka, ktorý je zameraný práve na prínos mlieka a mliečnych výrobkov pre zdravie ľudí. Mlieko a mliečne výrobky si vážia na celom svete a my máme ešte veľa rezerv, aby sme zvýšili spotrebu mliečnych výrobkov aspoň na dvojnásobok. Máme dostatok nevyužitých ľudí i pasienkov a takýmto podujatiami musíme pomáhať učiť ľudí konzumovať zdravé mliečne výrobky a špeciality a využívať naše domáce zdroje.



## Prednáška pre budúcich včelárov

Školenie na tému Slovenské včelárstvo v rámci projektu „Zamestnanosť na vidieku – Možnosti a výzvy“ 20. júna 2014 v Krupine



Na prednáške Ing. Ivana Plachého.

**L**ektor Ing. Ivan Plachý prednášal o problematike a perspektívach nášho včelstva (Dnes máme na Slovensku pokles o 53,3% rodín oproti roku 1988. Dobré príklady, motivácia, napredovanie včelárstva v SR)

Prednášku začal pán Plachý priezrom histórie včelárstva. Napredovanie včelárstva v dnešných časoch ruka – v ruke so spolkárčením a praktizovaním výtvarných zdokonaľujúceho sa spôsobu pestovania včiel na našom území sa nedeje od nuly. Prvé zmienky o mede, medovine a teda o včelárstve siahajú až k dátumu založenia kláštora vo Sv. Beňadiku v roku 1075. Rozvoj pokračoval ďalšími storočiami bez ohľadu na zmeny v územnosprávnych podmienkach.

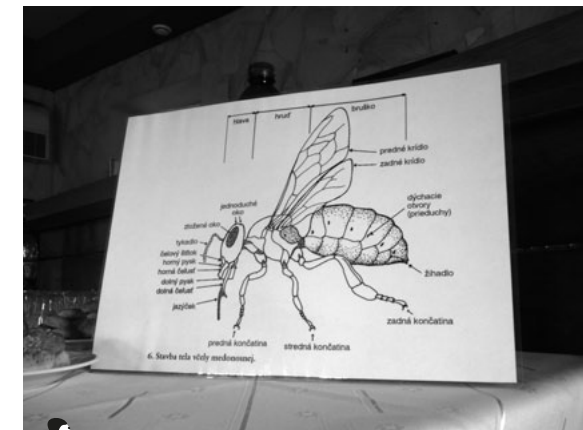
Predstavil dokument „Národný program stabilizácie a rozvoja slovenského včelárstva na roky 2013/2014 až 2015/2016“ – opierajúci sa o výstupy podobného programu EÚ. Na sedemnástich stranách tohto dokumentu sú rozobrané otázky jestvujúceho stavu, načrtávajú sa ciele a najmä účinné

prostriedky ako cieľ dosiahnuť. Pre ilustráciu uviedol jednu z podstatných častí programu:

- technická pomoc včelárom a včelárskym združeniam;
  - kontrola varaózy;
  - racionalizácia sezónneho presunu včelstiev;
  - opatrenia na podporu a obnovovania včelstiev v Únii;
  - opatrenia na podporu laboratórií fyzikálno – chemických vlastností medu;
  - spolupráca so špecializovanými inštitúciami na implementáciu aplikovaného výskumu v oblasti včelárstva;
- (podrobne je „Národný program stabilizácie...“ uverejnený na webe Ministerstva poľnohospodárstva a rozvoja vidieka SR).

Účastníci sa živo zaujímali o problematiku a kladli lektorovi veľa otázok.

Účasť je dôkazom, že sa treba venovať osвете a organizovaniu takýchto prednášok pre laickú verejnosť.



Stavba tela včely medonosnej.





## Jar v plnej sile už začala aj na vidieku

V tomto roku nám jar začala podstatne skôr. Príroda sa odela do krásneho sviežeho zeleného šatu a stromy a lúky ožili svojimi krásnymi kvetmi. Mesiac máj je ozaj najkrajší mesiac v roku, lebo oživa naplno príroda, poľnohospodárska sezóna, ovečky, kozičky i kravičky sú už na paši a majú čerstvú trávku. V parkoch i lesoch sa ozýva krásny spev vtácat a to všetko vplýva i na ľudí. Nie nadarmo je mesiac máj aj mesiacom lásky.

**M**esiace máj však nie je len oslavou jari a lásky, ale aj reálneho života na vidieku. Začína sa aj pastierska sezóna, na trhu sa objavila májová bryndza a ďalšie májové špeciality. V mesiaci máj je aj svetový deň mlieka a to tretí utorok mesiaca. To nie je žiadna reklama výrobcov mliečnych výrobkov, to je skutočná propagácia v prospech zdravia. Všetci na Slovensku máme takmer najnižšiu spotrebu mliečnych výrobkov, zlikvidovali sme chov hydiny, ošipáných a stav dojnic poklesol takmer o 80 %. Aj keď sa v súčasnosti už spotreba zdravých mliečnych výrobkov znížila o takmer 50 %, ešte z toho čo jeme je polovica výrobkov z dovozu a nie všetko je ozaj výživné. Všetci v terajších obchodných reťazcoch sú výrobky síce zdravotne nezávadné, no prevažne sú sterilizované, konzervované a s nižšou výživnou hodnotou. Ľudia strácajú imunitu, trpia nedostatkom esenciálnych živín látok a chýba im čerstvá, zdravá potrava.

V mesiaci máj však oživa zas ovčiarska sezóna, na trh sa dostávajú predajom z dvora i z malopredaja na farmárskych trhoch čerstvé potraviny od konkrétneho výrobcu a tak spotrebiteľ si už môže vybrať. V mesiaci máj sa robia aj mnohé pekné oslavy a podujatia, kde sa pripomínajú staré tradície, stavajú máje, robia sa ľudové a regionálne slávnosti, kde sa ponúkajú domáce špeciality, opekajú ja jahňatá, varia guláše, bryndzové halušky a podobne.

Veľmi peknú a milú oslavu mája a otvorenia bačovskej sezóny mali i na Gazdovskom dvore v Turčianskych Kľačanoch. Tu v areáli dvora vystavovali sa viaceré remeslá, za zvukov ľudovej kapely sa predávali rôzne špeci-



Máj v sade, ilustračné foto Pavol Borodovčák

ty a staval sa i máj. Pritom malé deti mali možnosť sa voziť na koničkoch, prezerat si zvieratká, hrať sa pri potôčiku v detskom areáli. Dospelí návštevníci zas v krásnom areáli mohli sa potešiť krásnymi ukážkami remesiel, a dobrými špecialitami domácej kuchyne. Vedúci Ing. Pavel Vargaestok pripravil pre hostí i nádhernú kolekciu vyzretých ovčích syrov vyrobených na ich salaši. Tieto zrejúce staršie syry boli vynikajúce a určite si nájdú stabilné miesto i u našich spotrebiteľov. Všetci pôvodné tradičné ovčie syry boli zrejúce (napr. Klenovecký syr, Karpatský syr, Topolanský a iné).

Verím, že takýchto osláv bolo po celom Slovensku mnoho. Všetkým treba úprimne poďakovať za ich obetavosť a úsilie. U nás naozaj je potrebné sa tešiť z našich tradícií, udržiavať ich, ale pritom aj dbať na zdravý rozvoj vidieka, zamestnanosť ľudí a najmä na svoje zdravie. Z toho dôvodu treba ďalej šíriť dobré meno našich slovenských špecialít a slovenskej tradície.



## Chotár roka 2014

Prepojiť poľnohospodárstvo s inštitúciami, ktoré bez prvovýroby nemajú zväčša opodstatnenie je zaklínadlo, ktorým sa čaruje vždy vtedy, keď svetlo sveta uzrie opatrenie, ktoré šuští papierom viac, ako si roľník, ktorého neživý vyplňovanie formulárov, praje.

**K**roky k tomu, aby poľnohospodári nemali pocit, že sú ostrovmi v mori inštitúcií už štrnásť rokov razí aj súťaž o Najkrajší chotár. Tento rok sa ešte vo väčšej sile členovia hodnotiacej komisie vybrali k hospodárom na pôde na celom území Slovenska.

„Pôvodné zloženie komisie sme tento rok rozšírili o odborníkov z Technickej fakulty Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a o zástupcu spoločnosti Kärcher, ktorá je hlavným partnerom súťaže. Tradičnými členmi hodnotiteľskej komisie sú zástupcovia Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory, Slovenskej agentúry životného prostredia, Agroinštitútu, Vidieckeho parlamentu na Slovensku a Klubu poľnohospodárskych novinárov,“ hovorí Soňa Ludvigová, podpredsedníčka poslednej menovanej inštitúcie.

Členovia komisie od 23. júna navštívili trináť prihlásených spoločností. Scenár návštev bol veľmi podobný. Zoznámenie s hospodárstvom začínalo za kancelárskym stolom, kde manažment podniku postupne odkrýval výrobný program, históriu, ale aj aktivity súvisiace s rozvojom vidieka.

Po približne hodine si komisia mohla počuť, porovnať s realitou. Návšteva hospodárskych dvorov a polí odkryla, na čo sú naši gazdovia hrdí, ale i to, čo by chceli do budúcich rokov zmeniť. Hospodárske dvory už dávno nesúvisia len s rozvojom poľnohospodárskej prvovýroby, ale prekypujú aj aktivitami, ktoré sú nevyhnutné pre zabezpečenie zamestnanosti a tým aj zatraktívnení vidieka. Spracovanie mliečnych výrobkov, bitúňky mladých býčkov, ktorých kvalitu môže ochutnať aj slovenský spotrebiteľ, bioplynová stanica, ktorá využíva maštalný hnoj, krytý tenisový



SEMA Sládkovičovo.

kurt a squashové ihrisko, ktoré sa ocitlo v bývalom sklade, vlastnej predajne, reštaurácie, alebo atraktívny penzión, ktorý prevádzkuje poľnohospodárske družstvo.

Za spoluprácu s inými subjektmi, uplatňovanie politiky rozvoja vidieka, alebo krajinotvorné prvky mohol hodnotený subjekt získať v záverečnom hodnotení tridsať bodov z maximálne možných sto.

Ďalších dvadsať bodov pripadalo na výrobné, prevádzkové a skladovacie priestory v ktorých podnik hospodári. Na ich čistotu, usporiadanie, ale napríklad aj takú drobnosť, akou sú udržiavané trávnaté plochy v areáloch. Členovia komisie si všímali na hospodárskych dvoroch aj ich rozvoj. Pokiaľ na západnom Slovensku sme chválili inštalované filtračné zariadenia, ktoré zlepšili pracovné podmienky zamestnancov, neďaleko Zvole-





SHR B. Pem.

na zaujali mliečne roboty, ktoré stabilizovali hospodárenie podniku. V Tvrdošine otvorili brány podniku študentom a tí sa pod rukami skúsených mechanizátorov učia na strojoch, s ktorými na tamšej strednej odbornej škole nedisponujú.

Väčšinu členov komisie ale zaujímalo to, ako hospodárenie podniku vyzerá na miestach, kde sa bežne ocitne návštevník, alebo prenajímateľ pôdy. Aký dojem má z využívania poľnohospodárskej pôdy, upravenosti medzi, či sa v katastri hospodárenia nachádzajú degradované plochy, v akom stave sú poľné cesty, alebo ako hospodári z marginálnych oblastí bojujú proti samonáletom drevín a tým udržiavajú hranicu svojich lúk a pasienkov. Za túto oblasť mohli poľnohospodárske podniky získať ďalších 50 bodov.

Členovia komisie sa na záverečnej porade, ktorá sa konala tento týždeň na hornej Nitre zhodli, že aj aktuálny ročník bude na hodnotenie podnikov zložitý. V minulom roku rozdiel medzi prvým a tretím podnikom bol len 0,8 boda! Súťaž nemá jasných favoritov. Vplýva na to aj rôznorodosť komisie, ktorej pohľady na jednotlivé kritéria sú rozdielne. To čo niekto hodnotí prísnejším okom, iný člen komisie nevníma ako nedostatok a všima si niečo úplne odlišné. Nikto ale nemôže niekoho zámerne

poškodiť, alebo zvýhodniť. Pri každom podniku sa najvyššie a najnižšie udelené bodové hodnotenie nezapočítava do priemerného hodnotenia podniku.

Žiadny z členov komisie ale takýto záujem nemá. Skôr je vďačný, že podnik pred ním odhalí svoje hospodárenie a podelí sa o skúsenosti, radosti a starosti, ktoré sprevádzajú hospodárenie na pôde. Pri návštevách našich gazdov to ale platí aj opačne. Peter Lacina z SPPK neraz zabúsi k témam, ktoré priamo súvisia s agendou našej celoslovenskej Komory, Richarda Stiffela z Agroinštitútu zväčša zaujíma kvalita pasienkov a logistika ich zberu, Karol Herian, ktorý tento rok pôsobil ako náhradník Vidieckeho parlamentu a navštívil s nami tri podniky, hovoril s poľnohospodármi o programe výroby syrov. Veľkým spestrením boli zástupcovia Technickej fakulty SPU v Nitre. Neraz sa stratili z dohľadu a my sme až časom zistili, že sa nachádzajú v dielnach a diskutujú s mechanizátormi.

Súťaž o najkrajší chotár je dlhodobou aktivitou a členov komisie teší, že podnikom akoby viac záležalo, aby boli úspešné nie len ekonomicky, ale aj tým, aké pracovné prostredie vytvárajú a ako pôsobia na verejnosť.



## Počet prevodov pôdy na Slovensku klesol

**K**atastrálne úrady v jednotlivých krajoch zaznamenali po 1. júni 2014, keď nadobudol účinnosť nový zákon o nadobúdaní poľnohospodárskej pôdy, pokles počtu prevodov.

Nie je ani záujem cudzincov o poľnohospodársku pôdu na Slovensku. K zmluve o prevode pôdy sú potrebné rôzne prílohy, bez ktorých okresný úrad, katastrálny odbor, vklad vlastníckeho práva nepovolí.

„Prílohy sa prikladajú v závislosti od nadobúdateľa pozemku alebo druhu a umiestnenia pozemku. Potrebné je, až na určité výnimky, osvedčenie o splnení podmienok nadobúdania vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku. Osvedčenie záujemcov o pôdu vydá okresný úrad, odbor pozemkový, v obvode ktorého je poľnohospodársky pozemok evidovaný, a to do 30 dní odo dňa doručenia žiadosti, vo zvlášť zložitých prípadoch neskôr do 60 dní,“ informoval Úrad geodézie, kartografie a katastra SR.

Osvedčenie je prílohou aj k zmluve vyhotovenej notárom do notárskej zápisnice alebo autorizovanej advokátom. Vyžaduje sa vždy, až na určité výnimky. Potrebné nie je, ak pôdu nadobudne osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu ako podnikanie najmenej tri roky pred uzavretím zmluvy v obci, v ktorej sa pozemok nachádza. K zmluve v takom prípade však pripája potvrdenie obce alebo Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) o dlžke podnikania a tiež potvrdenie obce o platení miestnej dane. Ak nadobúdateľom pôdy je osoba, ktorá bola zamestnaná v obci v poľnohospodárstve najmenej tri roky pred prevodom, potrebuje o tom potvrdenie od zamestnávateľa.

Osvedčenie z okresného úradu kataster nevyžaduje ani vtedy, ak jeden zo spoluvlastníkov prevádza svoj spoluvlastnícky podiel na niektorého z ďalších spoluvlastníkov pozemku, ani ak prevádza spoluvlastnícky podiel alebo poľnohospodársku pôdu vcelku na príbuzné

alebo blízke osoby. V takých prípadoch je však potrebné priložiť k návrhu na vklad o tom buď čestné vyhlásenie, alebo kópiu dokladu, ktorý potvrdzuje blízky či príbuzenský vzťah, napríklad kópiu rodného listu.

K zmluve sa súhlas ostatných spoluvlastníkov, ktorý je potrebný, ak spoluvlastník svoj podiel prevádza na cudziu osobu, neprikladá. V prípade, že spoluvlastnícky podiel prevádza na blízku osobu alebo osobu, ktorá je s ním v príbuzenskom vzťahu, súhlas ostatných spoluvlastníkov vlastníka pozemku ani nepotrebuje.

„Ak sa prevádza pozemok, ktorý nie je evidovaný v zastavanom území obce, potrebné je aj potvrdenie obce o tom, že ide o pozemok v zastavanom území obce podľa stavebného zákona, a tiež špecifikácia obmedzenia jeho poľnohospodárskeho využitia podľa osobitných predpisov,“ doplnil ÚGKK.

Prevádzajúci je povinný zverejniť ponuku najmenej na 15 dní v Registri zverejňovania ponúk prevodu vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku na webovom sídle Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV) SR a zároveň musí túto ponuku zverejniť v rovnakom čase aj na úradnej tabuli v obci, v ktorej sa poľnohospodársky pozemok nachádza. Zverejnenie ponuky na úradnej tabuli je bezodplatné. Ceny pozemkov sú zrejme zo zverejnenej ponuky.

Lehoty na rozhodnutie o povolení vkladu do katastra sa nemenia. Vklad sa v zásade povolí do 30 dní. Ak je zmluva vyhotovená vo forme notárskej zápisnice alebo je autorizovaná advokátom, povolí sa do 20 dní a v prípade, že navrhovateľia podajú spolu s návrhom aj žiadosť o urýchléné konanie, okresný úrad, katastrálny odbor, povolí vklad do 15 dní od doručenia návrhu na vklad.

Nadalej sa platí 66 eur za podaný návrh a v prípade, že účastníci žiadajú pri podaní návrhu rozhodnúť o vklade urýchléné do 15 dní, správny poplatok je 266 eur. Poplatok sa platí pri podaní návrhu na vklad.





## Slovenská potravina

Európska komisia (EK) notifikovala s účinnosťou od 1. júla 2014 Slovensku označenie „Slovenská potravina“.

„Je to určitý prelom v názore EK na globálny obchod a na voľný pohyb tovaru. Slovensku sa zatiaľ ako jedinej krajine podarilo prelomiť tento ich názor. EK nám notifikovala ‚Slovenskú potravinu‘, čiže konečne existuje predpis platný v rámci EÚ, na základe ktorého môžu výrobcovia dobrovoľne označovať svoj výrobok ako ‚Slovenská potravina‘,“ priblížil Ľubomír Jahnátek, minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka.

Podmienkou označenia je podľa jeho slov to, že najmenej 75 % surovín a prísad do výrobku musí byť z produkcie vyrobenej na Slovensku a celý výrobný proces musí prebiehať na jeho území.

„Brusel nám takisto schválil aj ‚Slovenský poľnohospodársky produkt‘, ktorý je vypes-tovaný alebo zberaný, alebo cielene získaný v SR od zvierat znáskou, zo zabitých chovných zvierat, alebo z voľne žijúcich zvierat lovom, alebo z farmového chovu zveri,“ informoval ďalej.

„Bolo nám takisto notifikované označenie ‚Vyrobené na Slovensku‘. Je to niečo iné, ako je ‚Slovenská potravina‘. Tu sa nehovorí o pôvode potraviny, ale o tom, že celý výrobný proces prebieha na Slovensku,“ zdôraznil minister.

Slovensko má podľa Jahnátka notifikáciu aj na ‚Regionálny produkt‘ a na ‚Regionálnu potravinu‘, ktoré spĺňajú podobné kritériá ako ‚Slovenský produkt‘ a ‚Slovenská potravina‘, ale označenie je viazané na príslušný región.

„Máme taktiež notifikované označenie ‚Farmársky poľnohospodársky produkt‘ a ‚Farmárska potravina‘,“ dodal



TASR

## Zamestnanosť v agro-sektore

**Dynamika znižovania počtu pracujúcich v poľnohospodárstve sa v roku 2013 zvýšila. Medziročne poklesol o 7,4 % na 47.800 pracujúcich osôb. Vyplyva to zo správy Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV) SR o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR za rok 2013.**

„Podiel pracujúcich v poľnohospodárstve na celkovom počte pracujúcich v hospodárstve SR dosiahol 2,2 % a medziročne klesol o 0,1 percentuálneho bodu,“ spresnil agrozozor.

Priemerná mzda v poľnohospodárstve dosiahla v roku 2013 úroveň 640 eur a medziročne sa zvýšila o 0,5 %.

„Naďalej pretrvávala mzdová disparita medzi národným hospodárstvom SR a pôdohospodárstvom. Mzda bola vlni nižšia v pôdohospodárstve o 22,33 % v porovnaní s priemerom hospodárstva SR,“ dodalo ministerstvo pôdohospodárstva v materiáli.



## Envirorezort pripravil ďalší ročník úspešného Programu obnovy dediny

Obľúbený dotačný mechanizmus pre obce a mikroregionálne združenia obcí vstupuje do ďalšieho ročníka. Slovenská agentúra životného prostredia a Environmentálny fond zverejnil špecifikáciu činnosti podpory formou dotácie v rámci Programu obnovy dediny pre rok 2015. Program bude v roku 2015 podporovať činnosti v dvoch oblastiach zameraných na zlepšovanie kvality životného prostredia a podporu budovania zelenej infraštruktúry na vidieku.

Podporované budú najmä aktivity zamerané na rozvoj odpadového hospodárstva, monitoring a odstránenie nelegálnych skládok odpadu, čistenie vodných tokov a priľahlých plôch v správe obcí od tuhých komunálnych odpadov, projekty zamerané na vytváranie a úpravu lokalít zberu komunálneho odpadu, aktivity pre podporu ochrany vodných pomero-v a vodárenských zdrojov na lokálnej úrovni, aktivity zamerané na zmiernenie dopadov klimatických zmien vo vidieckych sídlach, adaptačné opatrenia na lokálnej úrovni v súlade so Stratégiou adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy.

Program podporí aj projekty na zlepšovanie environmentálneho povedomia a zvyšovanie informovanosti o hodnote vidieckej krajiny, na obnovu a zriaďovanie náučných expozícií, náučných a zážitkových chodníkov a lokalít, aktivity na udržiavanie tradičných spôsobov starostlivosti o krajinu, tradícií, realizáciu výchovno-vzdelávacích podujatí pre deti, mládež a širokú verejnosť.

Výzvou pre súčasný vidiek je aj samotná starostlivosť o krajinu a riadenie zelenej infraštruktúry, preto sa program v poslednom období zameriava na podporu aktivít realizovania prvkov zelenej infraštruktúry, tvorbu, sfunkčňovanie a udržiavanie prvkov územných systémov ekologickej stability, zvyšovanie ekologickej stability územia, elimináciu barié-

rových prvkov, realizáciu ekostabilizačných a protieróznych opatrení v krajine. Program podporuje samostatné projekty zamerané na tvorbu a starostlivosť o nelesnú drevinovú vegetáciu vo voľnej krajine, ochranu charakteristického vzhľadu krajiny, starostlivosť o historické krajinné štruktúry a ich rekonštrukciu, starostlivosť o významné krajinné prvky a pamätihodnosti na lokálnej úrovni, revitalizáciu krajiny, likvidáciu invázných druhov rastlín a aktivity na realizáciu protipovodňových opatrení a opatrení na zvyšovanie retenčnej schopnosti krajiny.

Medzi najpreferovanejšie požiadavky z našich dedín, ktoré program podporí, patria projekty obnovy a tvorby zelených verejných priestranstiev, oddychových a vzdelávacích zón, projekty údržby plôch verejnej zelene v sídlach, revitalizácie parkov, tvorby nových parkov, stromoradií, izolačnej zelene, budovania a opráv chodníkov pre peších, cyklotrás, edukačných a prezentačných zariadení.

Obce a mikroregionálne združenia obcí majú možnosť požiadať o dotáciu v rámci Programu obnovy dediny do 31. 10. 2014. Podrobnejšie informácie nájdu žiadatelia v usmernení k aktuálnemu ročníku, ktoré bude zverejnené spolu s inými užitočnými informáciami na webovom sídle programu [www.obnovadediny.sk](http://www.obnovadediny.sk). Verím, že realizácia ďalšieho ročníka dotačného programu prispeje k naplneniu cieľa Programu obnovy dediny, ktorým je vytvárať ekonomické, organizačné a odborné predpoklady podpory vidieckych komunít k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o harmonický rozvoj zdravého životného prostredia, zachovávanie prírodných a kultúrnych hodnôt vidieckej krajiny a rozvoj environmentálne vhodných hospodárskych aktivít s dôrazom na identitu a špecifiká vidieckeho prostredia.





GR pre vzdelávanie a kultúru  
Program celoživotného vzdelávania



Josef Kalman, [www.vspohrehron.sk](http://www.vspohrehron.sk)

## Inšpiruj sa a znižuj náklady v podnikaní!

Nové programovacie obdobie na roky 2014 až 2020 prináša inteligentné, udržateľné a inkluzívne možnosti rozvoja regiónov, a tým aj samotných podnikateľských subjektov. Aj podporou nových, inovatívnych možností podnikania, tzv. start-upov bude zabezpečené naplnenie stratégie Európa 2020 – hlavného strategického dokumentu Európskej únie.



Záverečná konferencia projektu - Asti, Taliansko.

**S**UITES – Start Up In Tourism. European Support je projekt podporený Programom celoživotného vzdelávania v rámci podprogramu Leonardo da Vinci, Partnerstvá 2012, ktorého hlavným cieľom je identifikácia a podpora nových podnikateľských aktivít v oblasti cestovného ruchu na regionálnej a lokálnej úrovni. Projekt ponúka pre nové start-upy komplexné informácie pre začínajúcich podnikateľov vrátane identifikovan

vaných príkladov dobrej praxe, inovatívnych nápadov a možností podnikania v danej problematike, informácie k ich nevyhne potrebným zručnostiam, kvalifikáciám a orientácii na trhu.

SUITES je prvou Európskou sieťou start-upov (vznikajúcich podnikateľských zámerov) v oblasti cestovného ruchu. Cieľom, okrem iného, je podporiť Európsku sieť inovatívnych start-upov prostredníctvom zapojenia mladých startupero, podpory ich mobility a výmenu know-how a nápadov v podnikaní v cestovnom ruchu.

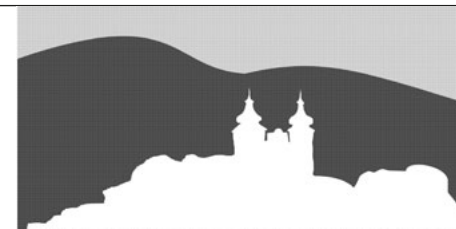
Počas implementácie projektu bolo odprezentovaných množstvo nápadov podnikania, či už formou ideových myšlienok alebo konkrétnych fungujúcich start-upov, ktorých príklady sú zverejnené na [www.startupintourism.eu](http://www.startupintourism.eu). Dňa 30. júla 2014 bol slovenským partnerom projektu – VSP Horehron zorganizovaný workshop s cieľom predstavenia hlavného výstupu projektu, odskúšania identifikovaných nástrojov cieľovou skupinou a inšpirovania sa príkladmi dobrej praxe zo šiestich krajín partnerstva.

Be inspired, decrease costs, promote your business, meet with people, grow your business!



Lucia Vačoková, administrátor projektového riadenia, špecialista na projekty a manažment krajiny

## Nominácie na Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014



CENA SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

**V**ýznam krajiny v procese udržateľného rozvoja spoločnosti neustále rastie. Slovensko si uvedomuje tento fakt a preto sa v zmysle článku 11 Európskeho dohovoru o krajine rozhodlo udeľovať Cenu Slovenskej republiky za krajinu. Ide o čestné vyznamenanie pre subjekty, ktoré ideovo, tematicky a prakticky prispievajú k implementácii Európskeho dohovoru o krajine na národnej úrovni. Cieľom udeľovania ceny je oceniť aktivity smerujúce ku kvalitnej a udržateľnej starostlivosti o krajinu.

Cena je motivačným nástrojom pre kontinuálnu podporu starostlivosti o všetky typy krajiny a ocenením príkladných snáh o dosiahnutie naplňania spoločných záväzkov v procese implementácie Európskeho dohovoru o krajine. Slovenská republika udeľuje cenu na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny.

### Na Cenu Slovenskej republiky za krajinu sú v roku 2014 nominované nasledovné projekty:

- Obec Dravce – Revitalizácia krajiny a protipovodňové opatrenia
- Obec Horný Tisovník – Obnova historickej pamäte miesta
- Obec Liptovská Teplička – Zachovanie unikátnych historických krajiných štruktúr
- Priatelja trstenskej prírody – Revitalizácia meandra Starého Hornádu
- ProPolis n.o. – Kolokruh Sláňava – rekreačno-náučný okruh
- TRIPTICH – Hidepark Nitra – revitalizácia priestoru pre kultúrne aktivity

Uvedené projekty budú prezentované pred odbornou komisiou v auguste 2014. Nomin

vaní kandidáti predstavujú svoj projekt a budú odpovedať na otázky odbornej komisie. Členovia odbornej komisie zhodnotia komplexnosť a celkový prínos projektu v starostlivosti o krajinu, mieru naplnenia kritérií pre posudzovanie ceny, príkladnosť, opakovateľnosť a udržateľnosť projektov i kvalitu predložených podkladov. Medzi hodnotené kritériá patrí aj kvalita samotnej prezentácie a národná reprezentatívnosť pre nominovanie na Cenu Rady Európy za krajinu 2015.

Na základe sumarizácie výsledkov určí odborná komisia laureáta ceny. Národný laureát Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2014 získava nomináciu Slovenskej republiky na účasť v Cene Rady Európy za krajinu 2015. V zmysle článku 11 Európskeho dohovoru o krajine tak bude jediným zástupcom Slovenskej republiky.

Cena Slovenskej republiky za krajinu je udeľovaná v dvojročnom cykle, v každom párnom roku. Prvým ročníkom na národnej úrovni bol rok 2010. V nepárnom roku je laureát národnej ceny nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu. Vyhlasovateľom ceny je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky. Organizáciu udeľovania ceny zabezpečuje národný koordinátor Ceny Slovenskej republiky za krajinu – Slovenská agentúra životného prostredia.

Sekcia environmentalistiky a riadenia projektov  
Slovenská agentúra životného prostredia  
Tajovského 28, 975 90 Banská Bystrica  
Tel: + 421 48 4374 185  
Mob: + 421 915 791 570  
[www.cenazakrajinu.sk](http://www.cenazakrajinu.sk)  
[www.sazp.sk](http://www.sazp.sk)





## Ďalší ročník Líderky roka

Vidiecky parlament na Slovensku s partnermi súťaže, vyhlasujú 13. ročník súťaže Vidiecka žena roka – „Líderka roka 2014“, Organizácia Spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) vyhlásila rok 2014 za Medzinárodný rok rodinných fariem a VIPA SK vyhlasuje aj kategóriu žena – farmárka.

O d roku 1997 sa každoročne pod záštitou Nadácie „World Women Summit Foundation“ konajú rôzne aktivity, podujatia zamerané na posilnenie postavenia a vzdelania vidieckych žien a pokračujú vo svojom neutíchajúcom úsilí o zlepšenie kvality života žien v komunitách po celom svete. Vo väčšine krajín sveta prevládajú početne ženy nad mužmi (55 %), v necelej tretine krajín, najmä v rozvojových, prevládajú muži nad ženami, v ostatných krajinách je ich pomer vyrovnaný. V krajinách Európskej únie na 100 mužov pripadá 104,8 žien, v Slovenskej republike 105,4 žien. Ženy tvoria 51,3 % obyvateľstva Slovenskej republiky.

Aj preto chceme v rámci osláv Svetového dňa vidieckych žien, t.j. 15. októbra, aspoň touto formou (vyhlásením víťaziek súťaže) odmeniť, morálne oceniť a podporiť vidiecke ženy – líderky a už dvanásťkrát upozorniť na ich výnimočnosť.

Do súťaže „Líderka roka 2014“ môže byť nominovaná žena, ktorá svoj voľný čas venuje aktivitám v rôznych oblastiach verejného života a vo svojej komunite – obci, časti obce, mikroregiónu, v zastupiteľstve je uznávanou osobnosťou – „líderkou“.

**Kategórie, v rámci ktorých môžete nominovať ženy všetkých národností a menších žijúcich na území Slovenska:**

- **žena – aktivistka:** pôsobiaca v 3. sektore (miestna organizácia, združenie, klub, ai.)
- **žena – politička:** pôsobiaca v miestnej politike (starostka, členka miestneho zastupiteľstva)

- **žena – podnikateľka:** svoje podnikateľské aktivity realizuje na vidieku, sprostredkúva zamestnanie, vytvára pracovné príležitosti, zviditeľňuje obec a prepája komunitný rozvoj s ekonomickým rozvojom, podniká na vidieku
- **žena – remeselníčka:** ovláda remeslo a odovzdáva ho mladšej generácii
- **žena – farmárka:** vlastní rodinnú farmu alebo na nej pracuje

**Nominácie posielajte do 15. septembra 2014 na adresu:**

OZ VIPA SK, Kapitulská č.13,  
974 01 Banská Bystrica,  
e-mailom: [vipa@vipa.sk](mailto:vipa@vipa.sk),  
[mbehanovska@stonline.sk](mailto:mbehanovska@stonline.sk),  
telefonicky: 0915 446 538  
Viac informácií na [www.vipa.sk](http://www.vipa.sk)



## Požiadavky Národných výborov Rodinných Fariem v rámci Medzinárodného roku fariem – 2014 (MMRF)

Po tom, ako valné zhromaždenie Spojených národov 22. 12. 2011 vyhlásilo rok 2014 za rok rodinných fariem a po následnom vzniku vyše 50 národných komisií, sa v Abú Dhabí 21. a 22. januára 2014 stretli reprezentanti piatich kontinentov – Afriky, Ameriky, Ázie, Európy a Oceánie. Ich zámerom bolo aktualizovanie a schválenie hlavných požiadaviek, o ktorých budú počas celého roka vyjednávať s vládami a medzinárodnými inštitúciami.

R odinné farmy sa môžu a musia stať základným kameňom stabilného trvale udržateľného rozvoja vidieka, ktorý bude poňatý ako integrálna časť globálneho a harmonizovaného rozvoja každého národa a zároveň bude zachovávať životné prostredie a prírodné zdroje.

Na dosiahnutie tohto stavu však Rodinné farmy potrebujú skutočnú podporu verejnosti, ktorá dnes v mnohých krajinách prakticky neexistuje. Ide o podporu, ktorá zabezpečuje prístup k pôde, vode a ďalším prírodným zdrojom, k blízkeho trhu, finančným zdrojom, investíciám a rozširovaniu poľnohospodárstva a ich kontrolu, ako aj adekvátne reakcie na špecifické požiadavky žien a detí vidieka.

V podmienkach agresívnych pokusov hŕstky nadnárodných korporácií o kontrolu a určovanie smerovania svetovej produkcie potravín je v hre samotné právo ľudí produkovať podstatnú časť svojich potravinových zdrojov. Toto právo je garanciou potravinovej bezpečnosti, ktorá je cestou k niečomu tak vitálne dôležitému, ako je potravinová suverenita.

Na základe tohto presvedčenia budeme my, ženy a muži z národných výborov rodinných fariem, skutoční protagonisti MMRF 2014, iniciovať procesy v občianskej spoločnosti na národných, regionálnych a medzinárodných úrovniach tak, aby vznikali príleži-



ilustračné foto [www.sxc.hu](http://www.sxc.hu)

tosti presadiť individuálne a kolektívne práva rodinných fariem.

MMRF 2014 sa musí stať milníkom v zlepšovaní kvality života stoviek miliónov rodinných farmárov, roľníkov, tradičných rybárov, pastierov, domorodých komunít atď., všetkých tých, ktorí sú často marginalizovaní a ktorí sú okrem výroby potravín pre ľudstvo pripravení zároveň starať sa aj o naše životné prostredie. Najefektívnejším spôsobom v boji proti hladu a podvýžive je práve produkcia potravín v blízkosti spotrebiteľov. Presne toto je výsledkom





práce rodinných fariem a nie globálnych medzinárodných investorov bez zázemia a vzťahu k danému regiónu.

Národné výbory rodinných fariem prítomné v Abú Dhabí dôrazne odporúčajú, aby boli pre tento sektor vytvorené a implementované jednoznačné stratégie so špecifickými a flexibilnejšími zákonmi upravujúcimi štatút rodinných fariem, tak, aby bolo umožnené používanie tradičných metód malovýroby.

## Naše požiadavky

### Požiadavka č. 1.

**Každý národ by mal mať právo na vlastnú potravinovú výrobu ako základ potravinovej bezpečnosti smerujúc tak k potravinovej nezávislosti a zohľadňujúc zároveň klimatické zmeny ako jednu zo závažných hrozieb rodinného farmárčenia.**

Svetová obchodná organizácia (World Trade Organization) podporuje generalizovaný voľný obchod s potravinami. Vzhľadom na obrovské rozdiely v rozvinutosti a produktivite jednotlivých krajín táto politika v podstate udržiava status quo rozdelenia krajín sveta na exportérov a importérov potravín.

Kosenzom Národných výborov rodinných fariem, ktoré sa stretli v Abú Dhabí sú nasledujúce odporúčania:

- Podpora tvorby kapacít, vrátane vedomostnej základne pre miestnych rodinných producentov, ich organizácie so zameraním na systém hodnotových reťazcov tak, aby sa obmedzila úloha sprostredkovateľov. Znamená to, že rodinní producenti by mali byť podporovaní v združovaní sa do koopeatív, aby zlepšili svoju pozíciu, efektivitu a efektivnosť pri vyjednávaní s odberateľmi. Taktiež sa vyžaduje spravodlivý prístup k financiám, adekvátnym technológiám, prvotnému spracovaniu a základnej infraštruktúre.
- Čo sa týka semien, rodinné farmy by mali mať zachovanú možnosť voľby spôsobov výroby v každej krajine, nemali by byť vynucované žiadne konkrétne vybrané metódy. V každom prípade by mala politika v oblasti semenárstva brať do úvahy kultúrne tradície, nemala by byť na farmároch vynu-

covaná. Všetky vlády by sa mali usilovať o zachovanie tradičných semien a podporovať ich zdieľanie. V tejto oblasti má Národný výbor rodinných fariem kľúčovú úlohu: zaručiť adekvátnu legislatívu a stratégie v oblasti semien a pracovať s výskumníkmi a verejnými inštitúciami na zariadení semenárskych bánk miestnych odrôd. Tieto semenárske banky zaručia rozmnožovanie miestnych semien a umožnia ich distribúciu k výrobcam.

- Na úrovni výroby by sa malo podporovať plánovanie a diverzifikácia a to vždy v spolupráci s Národnými výbormi rodinných fariem. Dôraz by mal byť kladený aj na pridanú hodnotu lokálnej produkcie a na redukciu objemu zbytočne vyhodnených potravín.
- Prostredníctvom marketingu by mala byť zaručená spravodlivá participácia výrobcov rodinných fariem na trhu. Uprednostňovať by sa mal lokálny trh pred národným. Poľnohospodárstvo by malo byť zjednané a bilaterálnych dohôd o slobodnom obchode Svetovej obchodnej organizácie (WTO) vylúčené. Poľnohospodárske produkty by mali byť spravované špecifickým programom pod záštitou Národných výborov rodinných fariem. Navyše, aby sa zaručil férovejší obchod, dumpingové ceny musia byť zakázané a prostredníctvom cla musí byť ustanovený princíp národnej alebo komunitej preferencie. Vo vzťahu ku komoditným burzám a verejným nákupom odporúčame systém správy zásobovania a regulácie a na medzinárodnej úrovni odporúčame evidovanie transaprentných štatistických údajov, ktorú umožnia adekvátnu kontrolu.

### Požiadavka č. 2.

**Vlády musia poňať implementáciu „Dobrovoľných smerníc zodpovednej správy vlastníctva pôdy, rybníkov a lesov“ za naliehavú prioritu, ktorú oni sami schválili vrámci Výboru pre potravinovú bezpečnosť (VPB).**

Implementácia týchto smerníc zabezpečí rovný prístup k pôde, lesom a rybníkom pre rodinných farmárov, pôvodné komunity a aj ry-



bárov. Smernice by mali tiež obsahovať jasné kritériá prístupu k vode založené na princípe rovnosti. Tieto sa musia stať skutočným a efektívnym štandardom. Občianska spoločnosť bude realizovať monitoring a hodnotenie uplatnenia týchto smerníc.

Rovný prístup k pôde je základným predpokladom prosperity vidieckych domácností, stimulácie rastu ekonomiky v oblasti poľnohospodárstva a živočíšnej výroby, redukcie chudoby na vidieku a tiež dosiahnutia a udržania potravinovej nezávislosti národov. Ako taký, prístup k pôde by mal byť pre vlády prioritou.

Nespravodlivosť a nerovné rozdelenie pôdy musia skončiť.

Aby sme to dosiahli:

- Pri ustanovovaní mechanizmov na prevenciu zaberania pôdy musia vlády dodržiavať transparentnosť.
- Spôsob života domorodých obyvateľov musí byť rešpektovaný (tradicie, kultúra, užívanie pôdy) a rovnako ich nárok na pôdu. Dôraz musí byť kladený na ochranu komunitného alebo teritoriálneho vlastníctva pred hrozbami, akými sú zahraniční investori.
- Na zabezpečenie rovného prístupu znevýhodnených skupín a komunit, vidieckych robotníkov a malých fariem bez pozemkov k pôde a ďalším prírodným zdrojom je potrebné prijať špecifické stratégie a programy.
- Poľnohospodárska pôda by mala byť chránená pred extenzívnou urbanizáciou a industrializáciou. Vlastnícke práva by mali zahŕňať spoločné vlastníctvo manžela a manželky, ako aj ochranu dedičských práv potomkov. To vyžaduje ustanovenie verejne prístupných registrov verejných a súkromných pozemkov.
- V prípade mladých, nových farmárov je rovný prístup k pôde obmedzený jej nedostatkom alebo vysokou cenou, prípadne nevhodne koncipovanou politikou a zákonmi. Prístup k pôde v takýchto prípadoch musí byť umožnený, pričom legislatívny rámec každej krajiny musí byť náležite upravený.
- Národná a medzinárodná regulácia vodných zdrojov musí zabezpečovať skutočnú participáciu rodinných fariem.



ilustračné foto [www.sxc.hu](http://www.sxc.hu)

### Požiadavka č. 3.

**V krajinách, kde je väčšina obyvateľstva činná v poľnohospodárstve musia byť v rozpočte transparentne vyčlenené adekvátne finančné zdroje na propagáciu Rodinných fariem.**

Spomenuté finančné zdroje by mali byť použité na umožnenie nasledujúceho: Implementáciu rozsiahlych agrárnych reforiem, pôžičkových systémov s nízkym úrokom, podporu trvale udržateľných farmárskych modelov, realizáciu krokov adaptácie na klimatické zmeny a opatrenia na zmiernenie ich dopadov, zlepšenie prístupu farmárov na trh ako aj zlepšenie rozhodovacích právomocí a zviditeľňovanie rodinných farmárov, najmä žien a mládeže. Aby sa zvýšila výkonnosť v poľnohospodárstve a potravinová nezávislosť, takéto zdroje vrátane nízkoúročných pôžičiek by mali byť zacielené na širokú implementáciu agrárnych reforiem.





Podobne by sa malo pristupovať aj k presadzovaniu trvalo udržateľných poľnohospodárskych modelov, implementácii opatrení na adaptáciu na klimatické zmeny a zmiernenie ich dopadov, zlepšenie prístupu farmárov na trh ako aj zlepšenie rozhodovacích právomocí a zviditeľňovanie rodinných farmárov, najmä žien a mládeže.

Musia sa zaviesť procesy na hodnotenie a monitorovanie participatívnosti rozpočtov, aby sa tak zaručila väčšia verejná zodpovednosť, efektívnosť pomoci a sprostredkovanie služieb.

Bilaterálni a multilaterálni darcovia musia v rozvojových krajinách podstatne zvýšiť podporu rodinných fariem.

V tomto kontexte sme so záujmom zaznamenali rozhodnutia štyridsiateho stretnutia Výboru pre potravinovú bezpečnosť (VPB) z októbra 2013 o investíciách do Drobného poľnohospodárstva pre bezpečnosť potravín a výživy. Vyzývame vlády, aby tieto rozhodnutia implementovali a pokračovali v zlepšovaní pôvodného rámca v súlade s cieľmi a výstupmi MRRF 2014.

#### Požiadavka č. 4

**Inštitucionalizácia rovnosti práv medzi mužmi-farmármi a ženami-farmárkami. Ženy žijúce a pracujúce na vidieku sú často diskriminované v prístupe k výrobným zdrojom ako je pôda, voda, pôžičky a rozšírené služby.**

Rodinné farmy sú spôsobom života, kultúrou, ako aj profesionálnym zamestnaním, ktoré zapája celú rodinu. Ženy, muži a mládež hrajú veľmi dôležitú úlohu v rozvoji miestnych ekonomík, potravinovej výroby a miestnych trhov.

Mnoho komplikácií rodinných fariem je spôsobených práve nerovnosťou, s ktorou sa potýkajú ženy.

► Ženy sú pilierom poľnohospodárskej výroby, zásobovacieho reťazca, marketingu a rôznych iných aspektov aj napriek tomu, že v každej krajine sú do týchto procesov zapojené v inej miere. Všetci sa zhodneme na tom, že ženy su pre úspech rodinných fariem kritické. Rozdiely v mzdách mužov a žien sú obrovské a mali by byť odstránené.

- Často práve ženy vykonávajú väčšinu práce v produkcii potravín, avšak za farmárky nie sú vždy považované svojimi rodinami, organizáciami a ani miestnymi, regionálnymi, národnými, či medzinárodnými vládami. Odporúčame, aby Medzinárodná organizácia práce (International Labour Organisation – ILO) spustila kampaň, ktorej cieľom by bolo uznanie farmárčenia (roľníctva) ako profesie a rozšírenie pracovných práv na všetkých členov rodiny s dôrazom na ženy, ktoré v rozvojových krajinách vykonávajú väčšinu práce.
- Pokiaľ farmárske rodiny nebudú mať možnosť vlastniť pôdu, pokiaľ ženy nebudú mať vlastnícke alebo spoluvlastnícke práva a medzi mužmi a ženami nebude rovnosť práv a povinností, rovný podiel na zisku a nástrojoch na riešenie rizík, bude existenčný boj žien a ich rodín v dohľadnej budúcnosti pokračovať.
- Mnohé krajiny už urobili opatrenia na ochranu rodinných fariem a žien, avšak kultúrne faktory často maria vymáhanie zákonov, ktoré majú napraviť existujúcu nerovnosť. Zhrnutie: ženy a rodinné farmy sú centrom poľnohospodárstva po celom svete, avšak farmárky zúfalo potrebujú lokálne, národné a medzinárodné združovanie a organizácie. Taktiež potrebujú zvýšiť svoju vzdelanostnú úroveň, častejšie využívať osvedčené farmárske postupy a vyriešiť nerovnosť medzi mužmi a ženami, čo povedie aj k tomu, že ženy budú uznané ako profesionálne farmárky/roľníčky.

#### Požiadavka č. 5.

**Musí byť schválená politika, ktorá bude favorizovať zapájanie mladých do poľnohospodárstva. Do úvahy sa musí zobrať fakt, že len s podporou verejnosti môže rodinné farmárčenie získať punc atraktívneho povolania.**

Mladí ľudia často migrujú zo svojich vidieckych domovov do miest, pretože nemajú dostatočné finančné zdroje, vzdelanie a podporu zo strany politiky na to, aby zostali a realizovali svoje túžby po práci a výrobe na vidieku.



ilustračné foto [www.sxc.hu](http://www.sxc.hu)

- Mládež, ženy a muži by mali byť zapojení do formulácie a implementácie verejnej politiky vzťahujúcej sa na rodinné farmy. Malo by im byť umožnené prevziať vedúce pozície v rámci národných výborov rodinných fariem. Mala by nastať zmena v celkovom chápaní a vnímaní poľnohospodárstva smerom k jeho obrazu ako hodnotnej a dôležitej kariéry. Je potrebné integrovať poľnohospodárstvo do školských osnov a predstaviť farmárčenie ako relevantné a dôležité.
- Sociálne otázky dedičstva a budúcnosti rodinných fariem vyžadujú naliehavú pozornosť v každej krajine. Vidiecke oblasti nie sú sami o sebe dostatočne atraktívne na to, aby si udržali populáciu mladých, preto je tam potrebné investovať a vytvoriť benefity pre plnohodnotný život. Ak chceme, aby viac mladých ľudí aj z mestských oblastí zasvetilo svoj život rodinným farmám, je nevyhnutné vytvoriť pre nich špeciálne siete podpory, rozvoja a výmenných programov.
- Prístup k pôžičkám a prírodným zdrojom (pôda, voda, rybníky a lesy) na princípe rovnosti musí byť mladým farmárom umožnený. Inak nemôžu prevziať rodinné farmy, alebo vytvoriť nové, umožňujúce tým generáciu zmenu smerujúcu k väčšiemu rozsahu/záberu poľnohospodárstva. Príkladmi môžu byť motivujúce daňové podmienky, tréning v oblasti marketingu, či obchodu, ako aj rovný prístup k novým technológiám.

#### Náš záväzok

Z pozície regionálnych a medzinárodných výborov rodinných fariem budeme využívať každú príležitosť na otvorenie rozhovorov s našimi vládami počas MRRF 2014, aby sme tak naplnili hore uvedené požiadavky.

V rámci našej organizácie budeme posilňovať také riadiace nástroje, ktoré zaručia legitímnosť, reprezentatívnosť, demokraciu a inklúziu žien, mládeže a marginalizovaných skupín. Budeme posilňovať naše kapacity pre profesionalitu a školiť našich členov v oblasti ekonomických, sociálnych a politických otázok. Zaväzujeme sa podporovať úsilie našich členiek o lepšiu pozíciu tým, že budeme vytvárať priestor pre kolektívnu aktivitu a podiel na vedení, ako aj pomocou v posilnení pozície pri vymáhaní vlastníckych, finančných a iných práv.

Počas MMRF 2014 a aj po jeho uplynutí sa spoločne, solidárne podujímame propagovať tieto požiadavky s naliehavosťou a zánietením.

Stretnutie bolo organizované Svetovým vidieckym fórom (World Rural Forum), koordinátorom Občianskej spoločnosti MMRS 2014 za podpory „Khalifa Fund“ a „Agriterria“.

V Abu Dhabi, 22. 1. 2014





Mária Behanovská a Lucia Vačoková

## V Poľsku sa konala medzinárodná konferencia o vidieku

Na konferencii „WIEJSKA POLSKA. Przedsiębiorcza wieś“ v dňoch 5. – 7. 7. 2014 sa zúčastnila predsedníčka VIPA SK Mária Behanovská a Lucia Vačoková za SAŽP. M. Behanovská odprezentovala tému: Ženy a rozvoj cestovného ruchu a podnikania na slovenskom vidieku, L. Vačoková tému: Trvalo udržateľný rozvoj horských oblastí.



Dom klavírných koncertov F. F. Chopina.

**K**onferencia sa uskutočnila v historickom meste Konin, ktoré sa nachádza v strednom Poľsku na brehoch rieky Warta. V súčasnosti má približne 80 000 obyvateľov. Pre návštevníkov je atraktívne najmä vďaka množstvu pamiatok jednak priamo v meste, ale aj v blízkom okolí. Len 15 km od Konina je jedno z najnavštevovanejších pútnických miest v Poľsku – Lichenská bazilika.

**HORE:** Mária Behanovská a Lucia Vačoková.  
**V STREDE:** Prednáška M. Behanovskej a L. Vačokovej.  
**DOLE:** sprava Bohdan Kamiński, manažér konferencie; Ing. Lucia Vačoková, SAŽP; Zofia Szalczyk, zástupkyňa štátneho tajomníka Ministerstva poľnohospodárstva, Bc. Mária Behanovská, VIPA SK, senátor Ireneusz Niewiarowski.



Zachovaný a zrekonštruovaný historický interiér.



Konferenčné sály.



Rozhovor s Zofiou Szalczyk o slovenskom a poľskom vidieku a možnosti založiť Vidiecky parlament Poľska.





## Spotrebiteľ' spohodnel

rozhovor

Počet sťažností spotrebiteľov na potraviny rastie, no ich opodstatnenosť klesá. Práca so spotrebiteľom by nemala byť politická, hovorí odborníčka na kvalitu potravín **Katarína Fašiangová**.

**Ing. Katarína Fašiangová, PhD.** momentálne pôsobí ako manažérka kvality v TERNO Group k.s. (predtým Ahold Retail Slovensko, k.s.). Zároveň vedie Sekciu pre kvalitu a bezpečnosť potravín na Zväze obchodu a cestovného ruchu SR. V minulosti pôsobila aj ako vedúca hygieny potravín na Štátnom veterinárnom a potravinovom ústave v rámci ŠVPS SR. Podieľala sa na príprave a pripomienkovaní stanovísk k legislatíve EÚ v oblasti potravinárstva, je členkou viacerých odborných skupín a komisií. Absolvovala Chemicko-technologickú fakultu SVŠT v Bratislave a doktorandské štúdium na Univerzite veterinárneho lekárstva a farmácie v Košiciach.

**➤ Máte dlhoročné odborné skúsenosti s hodnotením kvality potravín. Aká je vo všeobecnosti kvalita potravín, ku ktorým sa dnes spotrebiteľ na Slovensku môže dostať?**

V legálnom obchode by mal nájsť potraviny kvalitné a bezpečné. Zdôrazňujem však, že kvalita ide primerane s cenou. Ak chce spotrebiteľ napríklad šunkový výrobok, nemôže očakávať, že za nižšiu sumu dostane čisté mäso. V súčasnosti, kedy už neplatia mnohé štandardy, podnikové normy a výrobné kódexy už ťažko hovoriť o „unisono“ kvalite.

**➤ Aké problémy sa dnes najčastejšie vyskytujú s bezpečnosťou potravín?**

Obchodník predáva bezpečné potraviny a má snahu eliminovať nebezpečenstvá. Ak sú

to dodávateľské potraviny, ktoré prichádzajú v balení, obchodník sa snaží dodržiavať záväzky, ktoré mu kladie výrobca – skladovanie, doba spotreby, minimálna doba trvanlivosti a ďalšie. Tam, kde sa manipuluje s otvorenou potravinou, sa snaží dodržiavať bezpečnosť pri manipulácii, napríklad teplotné režimy a hygienu.

Téma sa otvorila po revolúcii. Predtým bolo sťažností na bezpečnosť a kvalitu pomerne málo, nakoľko boli výrobné procesy štandardizované až po surovinu a trh bol uzavretý. Príklad – keď ste si predstavili produkt „Lentilky“, každý vedel, že ide o papierovú skladačku s farebnou potlačou a vo vnútri sú farebné glazované cukríky s kakaovou plnkou s vždy presným zložením. Teraz máte na trhu 10 druhov Lentilek a kvalita je primeraná cene a od výrobcu k výrobcovi sa mení.



ilustračné foto [www.sxc.hu](http://www.sxc.hu)



**➤ Problémy teda prišli s otvorením trhu?**

Otvorením trhu sa úplne zmenili podmienky. Aj odborníci boli zaskočení diverzitou produktov a novodobých výrobkov. Tie často spotrebiteľ nepoznal a neraz ich považoval za pokazené nakoľko nepoznal nové alebo tradičné chute. Osobne som riešila nejednu takú sťažnosť, ktorá mala byť medializovaná – napríklad rôzne fermentované výrobky, ktoré daný spotrebiteľ jednoducho nepoznal. Po revolúcii začal počet sťažností spotrebiteľov narastať.

**➤ Ako je to so spotrebiteľskými podnetmi dnes?**

Pred 20 rokmi neboli potraviny tak sledované aj politikmi ako dnes. Spotrebiteľia neboli ani médiami tak veľmi povzbudzovaní, aby podávali sťažnosti. Percentuálne nám prudko narástol počet sťažností, no ich opodstatnenosť je neúmerne nízka voči ich počtu. Keď som pred 15 rokmi prebrala hygienu potravín v diagnostike – kde sa sťažnosti prešetrovali, mali sme zhruba 6 % opodstatnenosť sťažností na nekalitu a bezpečnosť. Keď som v roku 2008 odchádzala, vzťahnuté na počet podaných sťažností to bola 3,7 % opodstatnenosť.

**➤ Pri náraste počtu sťažností?**

Áno. Obávam sa, že téma potraviny sa stala nástrojom a teraz sa s ňou pracuje už aj na iných úrovniach. Národ akoby tým stratil zdravý úsudok pri výbere potraviny. Laik spotrebiteľ iba pasívne príma všetky negatívne informácie o potravinách a prirodzene stále viac sa sťažuje. Pozorujeme, že priemerný a uvedomelejší spotrebiteľ začína byť zmätený. V poslednom období začína porovnávať niektoré informácie, konfrontovať ich a stále častejšie sa vecne pýta. Hovorím to ako niekto, kto sa 20 rokov pohybuje v potravinárstve od výroby cez kontrolu až po obchod vo verejnej aj súkromnej sfére.

**➤ Porevolučný boom mohol zastihnúť všetkých trochu nepripravených, no odvtedy už prešlo dosť času, aby sa aj spotrebiteľ získal väčší prehľad. Z toho, čo hovoríte však vyplýva akoby bola dezorientácia čím ďalej, tým väčšia.**

Posledné 2-3 roky to naberá voči spotrebiteľovi zlý trend. Na jednej strane predtým riešil existenčné problémy a to, či na potravinu má, postupne, potom, čo už stratil vlastný úsudok, začal počúvať, na čo všetko si má dávať pozor. Všetko je to pritom veľmi laické – jedna či dve vety do hlavných správ, ktoré spotrebiteľ nevie posúdiť.

V poslednej dobe absolútne spohodnel. Akoby už neuvažoval nad ničím. Napríklad pri nákupe ovocia a zeleniny, kde sa momentálne v našich obchodoch kladie veľký dôraz na kontrolu obchodnej kvality. Ak vidím, že jahoda je „pomačkaná“, tak si ju radšej nekúpim ako by som sa mal prísť sťažovať. Ovocie a zelenina zrejú v čase, prirodzene tým menia svoju kvalitu niektoré do 24 hodín aj skôr. Navyše manipuláciou spotrebiteľa pri vyberaní v obchode často dôjde k porušeniu jeho kvality. V zahraničí je predávané ovocie a zelenina posudzované ako tovar s nízkou analýzou rizika, práve preto, že spotrebiteľ ho vidí a vie si vybrať. Pri balených potravinách je to iné a miera rizika je teda oveľa väčšia.

**➤ Ako je podelená zodpovednosť za kvalitu potravín medzi výrobcom a obchodníkom?**

Po vstupe do EÚ nastal voľný pohyb tovarov. Padla tzv. predtrhová kontrola a podľa legislatívy je absolútne zodpovedný ten, kto predáva a ponúka tovar konečnému spotrebiteľovi. Obchodník však do potraviny nevidí a tak si to postupne ošetrili dodávateľsko-odberateľskými vzťahmi. Nie je možné, aby pri 20 tisíc položkách obchodník všetko prekontroloval. Stopercentnú istotu nemá ani ak si vyžiada od výrobcu certifikát bezpečnosti, lebo aj ľudský faktor môže spôsobiť fatálnu chybu. Ak nastane pochybenie, obchodník robí opatrenia, stahuje tovary a spätne si ujmy môže uplatňovať od výrobcu.

Tieto európske nariadenia boli aj pre nás v štátnom dozore novým momentom, pretože Česko a Slovensko vstúpilo do EÚ v máji 2004 (viac na [www.EuropskaUnia.sk](http://www.EuropskaUnia.sk)). Slovensko malo pred tým dobrú predtrhovú kontrolu. Tovar stál v expedičných skladoch, kým nebol skontrolovaný v štátnych laboratóriách či v





tuzemských výrobných podnikoch. Kým sme nemali výsledky analýz, nemohol sa pustiť do regálov v obchodoch. Pri voľnom pohybe tovarov v EÚ toto dnes nie je možné.

**➤ Aké základné nástroje má obchodník k dispozícii na zabezpečenie kvality potravín, ktoré odoberá? Robí si aj svoje kontroly a analýzy?**

Je to o mojej pozícii manažéra kvality, ktorá je o riadení a manažovaní rizika. Zdatný obchodník má využiť všetky nástroje - okrem legislatívnych aj tie, ktoré sú etické a zodpovedné. Má si dohodnúť dodávky v konzistentnej kvalite, žiadať si analytické certifikáty. Pri rizikovejšom produkte môže spraviť viac. Takým príkladom je u spotrebiteľa veľmi žiadaný produkt tzv. „šťavnaté kuracie prsia“. Je to výrobok, ktorý si vyžiadal trh a prišiel k nám legálne zo západnej Európy. Sú to vlastne nastroiké kuracie svalu. Sú cenovo dostupnejšie a u spotrebiteľov obľúbené. Z môjho pohľadu manažéra kvality je toto rizikový produkt, lebo najmä legislatívne, technologicky ale aj eticky nejde voči spotrebiteľovi o čistý kurací sval. Pretože s ním bolo ďalej narábané a bol upravovaný. Ak sme tento produkt chceli mať v sortimente, nakoľko má kúpnu silu, nariadili sme dodávateľovi dodať všetky certifikáty bezpečnosti, kvality správneho označenia produktu. Zároveň sme si aj na vlastné náklady dávali robiť vstupné aj priebežné analýzy.

Iný príklad - pred tromi rokmi bolo tiché „embargo“ na dovoz vajec z Poľska, lebo poľiaci mali problém s nelegálnymi farmami. Mali sme dodávateľa schváleného veterinárnou službou v Poľsku, no radšej sme na inšpekciu farmy a baliarne vycestovali aj osobne.

**➤ Niektorí hovoria, že slovenský regulačný rámec je - čo sa týka kvality potravín a hygieny - prísnejší ako európsky. Je to tak?**

Mali sme štandardizované výroby. Tlak eliminovať štandardizáciu prišiel z EÚ, lebo sme neboli predajní v zahraničí, ale ani na domácom trhu. Na Slovensku platí potravinový kódex, ktorého dodržiavanie sa vyžaduje pri slovenských výrobkoch a určuje napríklad

percentuálny podiel surovín v koncovom výrobku.

**➤ Vplýva na konkurencieschopnosť slovenských výrobkov?**

Áno. Regulácia kvality cez tieto štandardy tiež úzko súvisí s témou potravinovej sebestačnosti, o ktorej sa u nás intenzívne diskutuje. V zahraničí je potravinárska výroba, vrátane prvovýroby, dotovaná. To u nás viac-menej po 89. padlo a s tým aj mnohé slovenské potravinárske podniky. Tie ktoré ostali dnes nemajú financie, aby sa mohli priebežne technologicky rozvíjať a dobre konkurovať. Hádám s výnimkou veľkých firiem s čiastočne zahraničným kapitálom alebo výrobní s veľkou tradíciou.

**➤ Má podľa Vás súčasná verejná politika podpory slovenských potravín v obchodoch potenciál priniesť to, čo sú jej deklarované ciele?**

Ako absolvent potravinárskej vysokej školy sa teším každému novému potravinárovi. Má to zmysel ale štát by mal pomýšľať aj na dotácie. Druhá vec je, že treba začať seriózne pracovať so spotrebiteľom. Nie však na politickej úrovni, ale vzdelávaním. Slovenskí spotrebiteľia, ktorí nemajú veľa peňazí v peňaženke idú skôr za cenou. Bez ohľadu na kvalitu a na pôvod produktu. Kým sa situácia nezmení, budú to robiť aj naďalej a bude ich stále viac. Bez ohľadu na to s akou frekvenciou sa budú na kvalitu či nekvalitu potravín v obchodoch sťažovať.

**➤ Otvorená je momentálne aj téma plytvania potravinami. Čo s tým môžu robiť obchody?**

Podľa údajov OSN sa až 1/3 všetkých na svete vyprodukovaných potravín vyhadzujú. Podľa nedávnych údajov EÚ sa na tom najviac podieľajú domácnosti a reštaurácie. Mimoriadne vysoké čísla z toho tvorí ovocie a zelenina. Je to hazard, neetické voči hladujúcej časti sveta a paradoxné, ak si uvedomíme, že aj naši spotrebiteľia majú obmedzené zdroje.

Obchod sa na celkovom objeme v plytvaní potravín podieľa na úrovni 5 %. Zdanlivo málo, ale vyjadrené v tonách je to veľa. Minulý rok



sa nám podarilo vyjasniť si s ministerstvom úpravu zaobchádzania s potravinami na lahôdkarskom pulte, kde sa predávajú napríklad syry či mäsové výrobky z pôvodne od výrobcov, veľkých 4-5 kilových balení. Len obchodné reťazce tak na základe nejednotného výkladu legislatívy a pod hrozbou vysokých pokút mali týždenne zlikvidovať vo svojich obchodoch desiatky ton syrov, salám a šalátov.

**➤ Pomohla by aj - ako niektorí tvrdia - úprava označovania dátumu minimálnej trvanlivosti na potravinách ktoré sú nezávadné aj po jeho uplynutí?**

S dátumom minimálnej trvanlivosti (DMT) v rámci slovenskej legislatívy treba po odbornom zargumentovaní niečo robiť. Nie je to tak dávno (pred rokom 2000), keď sa v úradnej kontrole na Poľnohospodárskej a potravinárskej inšpekcii mnohé suché a sypké potraviny, malinovsky či konzervy, vrátane potravín zo štátnych hmotných rezerv po uplynutí DMT ešte preklasifikovali. Robili sa vybrané vyšetrenia a analýzy na kvalitu a bezpečnosť podľa druhu potraviny. Stanovená bola možnosť ďalšieho predaja o 3 mesiace, pol roka či možnosť darovania.

Táto možnosť je legislatívne zapracovaná v Rakúsku aj Čechách. Česi majú možnosť za vymedzených podmienok predávať po dátume minimálnej trvanlivosti, my to od revolúcie nemáme. My ak by sme na druhý deň po DMT mali na pulte v obchode Tatrunku, čelíme miliónovým pokutám. O tom momentálne rokuje. Možno treba dať aj do Bruselu otázku, čo to vlastne je „dátum minimálnej trvanlivosti“, pričom jediné slovíčko „minimálne“ je v tejto veci kľúčové.

**➤ Mal by byť výsledkom nejaký taxatívny zoznam potravín, pri ktorých by sa umožnila predĺžená spotreba?**

Pred 89. bolo vďaka štandardizácii dané, ktoré potraviny môžu byť označené dátumom spotreby (DS) a ktoré DMT. Dnes Vám dá jeden výrobca napr. na rovnako nazvanú trvanlivú salámu údaj o DS a druhý o DMT.

**➤ Nie je to unifikované?**

Nie, je to často spôsobené neprofesionálnosťou, ktorá sa vnáša do tohto odvetvia. My sme sa pritom ešte v škole učili, ktoré potraviny môžu mať DS a ktoré DMT. Z pohľadu bezpečnosti to bolo prísne dané. Potom sa naozaj otvára otázka, či netreba zoznam, ktorých potravín sa týka ktoré označenie. Spolu s Potravinárskou komorou Slovenska sa zasadzujeme, aby sa minimálne všetky suché a beztukové potraviny, konzervy a niektoré nápoje mohli za istých podmienok a po vymedzený čas predávať alebo na charitu venovať aj po DMT. Ide najmä o múku, sypké zmesi, ryžu, konzervy to po DMT zásadne bez senzoričných a kvalitatívnych zmien a s nepoškodeným obalom.

**➤ Ak by sa to zaviedlo, čo s takýmito potravinami?**

Je to vec filozofie spoločnosti. Ja som pracovala 6 rokov pre holandskú spoločnosť Ahold na Slovensku, ktorá nemá ani v ČR filozofiu dopredaja potravín po DMT, ale jej venovania na charitu. Terno (spoločnosť Ahold Retail Slovensko, k.s. odpredala v roku 2014 svoje aktivity Terno Group k.s., pozn. red.) je slovenský reťazec, ktorý pre legislatívnu nemožnosť predaja potravín po DMT, stavia na dobrej regulácii objednávok na princípe dopyt/predaj.

**➤ Jedna z najzásadnejších zmien v oblasti potravinárstva je nariadenie o označovaní potravín a informáciách na obaloch pre spotrebiteľov. Ako ho hodnotíte?**

Legislatíva pre označovanie potravín je dnes jedna z najdôležitejších legislatív v potravinárstve vôbec. Zasahuje veľmi silne do ekonomiky a politiky. Silné štáty mali pri jej vyjednávaniach v Bruseli zastúpených 5-7 ľudí. Ako náhle sa niečo na zasadnutiach zabojovalo, odborníci mali ekonomickú a právnu podporu, ktorá vedela flexibilne reagovať. Obal robí v potravinárskom sektore ekonomiku. Bolo to veľmi turbulentné. Osobne staviam na tom, aby názov produktu vystihoval jeho podstatu. Musí to spotrebiteľovi evokovať to, čo naozaj očakáva a čo vo vnútri zabalenej potraviny aj je.





*náš*  
**vidiek**  
2/2014



## bodka na záver

**Na svete sú tri druhy priateľov:  
tí ktorí vás majú radi,  
tí, ktorým ste ľahostajní,  
a tí, ktorí vás nenávidia.**

[Chamford]